

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра педагогіки, методики та менеджменту освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему

«Формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до
інноваційної діяльності в закладах загальної середньої освіти (на прикладі
Харківської державної академії фізичної культури)»
(тема кваліфікаційної роботи)

Виконав: студент 2 курсу, групи ДМП-ОПН
23мг+ОПН23(3)мг

спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки
(код і найменування спеціальності)

_____/ Іван ДРОЗД
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник _____/ Олександр НИЖНИК
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент _____/ Галина САЖКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

«До захисту допущено»

В.о.завідувач кафедри _____/ Наталія БРЮХАНОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Нормоконтроль _____/ Валентина БУРБИГА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ЕК _____/ Наталія МУРИНОВИЧ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2024 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра педагогіки, методики та менеджменту освіти
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
Освітньо-професійна програма «Освітні, педагогічні науки»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
_____Наталія БРЮХАНОВА
(підпис, ініціали, прізвище)

“27” вересня 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
другого (магістерського) рівня вищої освіти

студента Дрозд Івана Андрійовича

1. Тема: Формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в закладах загальної середньої освіти (на прикладі Харківської державної академії фізичної культури)»

затверджена наказом по академії № 4801-5/3346 від «12» жовтня 2024 р.

2. Термін здачі закінченої роботи «27» листопада 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи/проєкту:

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та частково експериментально перевірити методику формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в закладах загальної середньої освіти. Об'єкт дослідження - підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності у вищій школі. Предмет дослідження – методика формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в закладах загальної середньої освіти у Харківській державній академії фізичної культури. Завдання дослідження: 1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з метою визначення сутності понять «інноваційна діяльність», «готовність майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі». 2. Теоретично обґрунтувати, розробити модель готовності майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі. 3. Здійснити часткову експериментальну перевірку методики формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі.

4. Зміст роботи/проєкту (перелік питань, які належить розробити):

методика формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі

5.Перелік графічного матеріалу (презентаційний матеріал):

презентація доповіді за результатами дослідження з використанням комп'ютерної презентаційної програми Power point

6. Дата видачі завдання«27» вересня 2024 р.

Керівник

(підпис) Іван ДРОЗД
(ім'я, прізвище)

Завдання прийняв до виконання

(підпис) Олександр НИЖНИК
(ім'я, прізвище)

**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН-ГРАФІК
виконання кваліфікаційної роботи**

№ з/п	Назва етапів роботи та питань, які мають бути розроблені відповідно до завдання	Термін виконання	Позначки керівника про виконання завдань
1	Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з метою визначення сутності понять «інноваційна діяльність», «готовність майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі».	30.10.2024	виконано
2	Теоретично обґрунтувати, розробити модель готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі.	15.10.2024	виконано
3	Здійснити часткову експериментальну перевірку методики формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі.	10.11.2024	виконано

Студент

(підпис) Іван ДРОЗД
(ім'я, прізвище)

Нормоконтроль

(підпис) Валентина БУРБИГА
(ім'я, прізвище)

РЕФЕРАТ

Об'єкт дослідження - підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності у вищій школі.

Предмет дослідження – методика формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в закладах загальної середньої освіти у Харківській державній академії фізичної культури.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати, розробити та частково експериментально перевірити методику формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що розроблені модель і технологія формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі дозволяють розвивати у студентів теоретичні знання та практичні вміння, необхідні для ефективної роботи в навчальних закладах інноваційного типу.

Теоретична значущість дослідження полягає в обґрунтуванні моделі формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі, що включає мотиваційний, змістовний, технологічний і рефлексивний структурні компоненти.

Практична значущість дослідження обумовлена тим, що розроблені теоретичні положення і висновки доведені до конкретної технології формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі і можуть бути використані в навчально-виховному процесі педагогічних ЗВО.

Ключові слова: інноваційна діяльність майбутнього вчителя фізичної культури, модель, готовність майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності.

ABSTRACT

The object of research - the preparation of future physical education teachers for innovative activities in higher education.

The subject of the research is the method of forming the readiness of the future physical education teacher for innovative activity in general secondary education institutions at the Kharkiv State Academy of Physical Culture.

The purpose of the research is to theoretically substantiate, develop and partially experimentally test the method of forming the readiness of the future physical education teacher for innovative activities in general secondary education institutions.

The scientific novelty of the study is that the developed model and technology of forming the readiness of future physical education teachers for innovative activities at school allow students to develop theoretical knowledge and practical skills necessary for effective work in educational institutions of innovative type.

The theoretical significance of the study is to substantiate the model of formation of readiness of future physical education teachers for innovative activities in school, which includes motivational, meaningful, technological and reflective structural components.

The practical significance of the study is due to the fact that the developed theoretical provisions and conclusions are brought to a specific technology of forming the readiness of future physical education teachers to innovate in school and can be used in the educational process of pedagogical free economic education.

Key words: innovative activity of the future teacher of physical culture, model, readiness of the future teacher of physical culture to innovative activity.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	12
1.1. Сутність і зміст інноваційної діяльності	12
1.2. Психолого-педагогічні передумови формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності в школі	24
1.3. Модель формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності в школі	43
Висновки до розділу 1.....	57
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ШКОЛІ НА ПРИКЛАДІ ХДАК ТА ЇЇ ЧАСТКОВА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА	59
2.1. Готовність майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі	59
2.2. Способи формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі	73
2.3. Часткова експериментальна перевірка ефективності методики формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі	88
Висновки до розділу 2	101
ВИСНОВКИ.....	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	105

ВСТУП

Соціально-економічні зміни в сучасному суспільстві супроводжуються глибокими змінами в системі освіти. Це явище вносить корективи в теорію і практику навчально-виховного процесу. Прийшовши в дію механізм саморозвитку школи показав, що його джерела знаходяться в творчості вчителів, в їх інноваційної діяльності. Учитель є головною дійовою особою будь-яких педагогічних перетворень. Реформування школи значно ускладнює функції вчителя, вимагає переорієнтації на гуманістичні цінності, адекватні характеру впроваджуваних інновацій, в наслідок чого виникає проблема готовності вчителя до використання нововведень в навчальному процесі.

Більшість педагогів виявилось не готовим розробляти і впроваджувати сучасні технології, нові форми і засоби навчання, тобто професійно організовувати інноваційну діяльність. Попри всю різноманітність концептуальних, змістовних, організаційних, методичних і фінансових проблем, які доводиться вирішувати при перебудові системи освіти, центральною і ключовою залишається проблема готовності вчителя до застосування інновацій в практиці навчання.

Вимоги до фізичного розвитку школярів постійно зростають, тому провідною метою факультетів фізичної культури педагогічних ЗВО стає підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних здійснювати нестандартний, оригінальний підхід до професійної діяльності. При цьому, значущим умовою вирішення поставлених завдань є озброєння майбутнього вчителя фізичної культури системою знань, умінь і навичок в галузі педагогічної інноватики.

В умовах широкого поширення інноваційних процесів в сфері освіти вчитель не може виступати лише як «споживач» рекомендацій. З утвердженням в науці індивідуально-особистісної орієнтації, застосуванням в сучасних освітніх закладах нових технологій чітко вимальовується необхідність формування практичної готовності студентів, яка забезпечила б

їх розвиток як носіїв, організаторів, а в перспективі і керівників педагогічної інноваційної діяльності.

У другій половині 80-х років з'явилися нові напрямки вивчення педагогічної інноватики, що дає підстави для аналізу становлення та розвитку проблеми готовності вчителя до інноваційної діяльності. Загальні і специфічні особливості даної категорії досліджені в працях С.М.Годніка, Ф.Н.Гоноболіна, В.І.Загвязінського, А.Е.Кондратенкова, Н. В. Кузьміної, В.С.Лазарева, Я.А.Пономарьова, М.М.Поташника, В.А.Сластьоніна, Л.М.Фрідмана, А.І.Щербакова і ін. Проблематика нововведення в галузі освіти представлена в роботах К.Ангеловського, С.Д.Полякова, Т. І. Шамова і ін.

У вітчизняній педагогіці інноваційна діяльність досліджувалася з точки зору теорії і практики впровадження досягнень педагогічної науки і поширення передового педагогічного досвіду (А.А.Арламов, Ю.К.Бабанський, В.І.Гусєв, П.І.Карташов, З.Е. Михайлова, М.М.Поташника, М.Н.Скаткін).

До теперішнього часу виконано ряд наукових робіт з педагогічної інноватики. Так, в роботах А.М.Вороніна, В.П.Кваші, Н.В.Конопліної, Л.Г.Родіоновой розглядаються проблеми управління інноваційними процесами в освіті. У дослідженнях М.В.Кларіна узагальнюються і аналізуються інноваційні моделі навчального процесу в зарубіжній педагогіці. Основи теорії інноваційних процесів викладені в працях Л.С.Подимової, С.Д.Полякова. Проблеми підготовки майбутніх вчителів до застосування інноваційних технологій навчання присвячені праці М.І.Морозової, Е.В.Родькіної, Ю.І.Рудіновой, З.Р.Сафіної, Л.Т.Чернової, І.В.Штих і ін. Закономірності розвитку творчого потенціалу вчителя в процесі освоєння педагогічних інновацій вивчені в роботах Л.Ф.Квітової, Л.В.Мещерякової, Л.Н.Седової Н.Чінкіної, Л.Н.Юмсунової і ін. Педагогічні умови розвитку інноваційних процесів в системі професійної освіти обгрунтовані Н.М.Анісімовим, Е.Т.Бурцевою, ЛЛ.Казаковою, АЛ.Найном, І.А.Протасовою і ін.

Однак, матеріали по формуванню готовності до інноваційної діяльності не знайшли достатнього відображення в попередніх роботах і не увійшли до цільових установок процесу підготовки вчителів фізичної культури. Інновації в освіті вимагають принципово нових форм і механізмів взаємодії теорії і практики. У педагогічних вузах курс по інноваційної педагогіці зустрічається рідко, крім того утруднено включення студентів в практичну діяльність шкіл нового типу, надання студентам свободи вибору змісту і форм навчання, розкриття їх індивідуальності.

Однією з проблем підготовки майбутнього вчителя фізичної культури є те, що процес професійного становлення не моделює структуру інноваційної діяльності і це, в свою чергу, зумовлює стихійний характер підготовки педагога. Особливо гостро це проявляється при організації педагогічної практики, настільки значущою в професійній підготовці вчителів. Таким чином, актуальність дослідження обумовлена протиріччям між потребою сучасної системи освіти в вчителя фізичної культури, підготовленому до професійної діяльності в режимі інновацій, і недостатньою розробленістю технології відповідного аспекту його підготовки в ЗВО. У зв'язку з цим, проблема дослідження полягає у визначенні педагогічних умов формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та частково експериментально перевірити методику формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Об'єкт дослідження – підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності у вищій школі.

Предмет дослідження – методика формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в закладах загальної середньої освіти у Харківській державній академії фізичної культури.

Гіпотеза дослідження: процес підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі буде забезпечений за умови:

- розробки і реалізації в навчально-виховному процесі факультету не-дістає аспекту підготовки студентів до інноваційної діяльності, що включає теоретичну та практичну готовність до нововведень;
- створення і впровадження в практику моделі формування готовності студентів до інноваційної діяльності;
- підготовки студента в рамках технології, поетапно відтворює про- професійно-творчу діяльність майбутнього вчителя.

Відповідно до мети і гіпотезою в роботі будуть вирішуватися такі завдання:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з метою визначення сутності понять «інноваційна діяльність», «готовність майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі».
2. Теоретично обґрунтувати, розробити модель готовності майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі.
3. Здійснити часткову експериментальну перевірку методики формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі.

Теоретико-методологічною основою дослідження є системний підхід (І.В.Блауберг, В.Н.Садовський, Е. Г. Юдін та ін.) і його переломлення в теорії і практиці психолого-педагогічної науки (С.І.Архангельський, В.П. Беспалько, П. Я. Гальперін, В. В. Давидов, Ф.Ф.Корольов, Н. В. Кузьміна, Н. Ф. Тализіна та ін.); загальна теорія діяльності (Л.С.Виготський, А.Н.Леонт'єв, С.Л.Рубинштейн, Д.Б. Ельконін та ін.); основи загальної та педагогічної інноватики (В.І. Загвязінський, Л.С. Подимова, А.І.Пригожин, В.А.Сластьонін, Т.І.Шамова і ін.).

Крім того, теоретичного осмислення поставленої проблеми сприяли спеціальні дослідження, проведені в контексті вивчення основ професійної підготовки вчителя фізичної культури (М.Я.Віленський, В.М.Моторін,

Ж.К.Холодов і ін.), умов розвитку творчого потенціалу фахівця в галузі фізичної культури (А.С.Гречко, Е.В.Катріч, Н.Е.Пфейфер, С.І.Філімонова і ін.), досконалість можливостей педагогічної практики студентів (Є.Г.Горбачов, Л.М.Кулікова, А.А.Нікітін і ін.).

Методи дослідження:

- теоретичний аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури;
- вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду;
- спостереження, бесіда, інтерв'ю, анкетування, тестування, експертна оцінка, аналіз продуктів діяльності, порівняльний аналіз;
- педагогічний експеримент.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що розроблені модель і технологія формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі дозволяють розвивати у студентів теоретичні знання та практичні вміння, необхідні для ефективної роботи в навчальних закладах інноваційного типу.

Теоретична значущість дослідження полягає в обґрунтуванні моделі формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі, що включає мотиваційний, змістовний, технологічний і рефлексивний структурні компоненти.

Практична значущість дослідження обумовлена тим, що розроблені теоретичні положення і висновки доведені до конкретної технології формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі і можуть бути використані в навчально-виховному процесі педагогічних ЗВО.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність і зміст інноваційної діяльності

Для наукового дослідження педагогічних інновацій та практичної роботи з формування готовності майбутніх учителів до їх застосування визначальне значення має правильне розуміння її сутності. Вона відображає найголовніше, об'єктивно необхідне, внутрішньо властиве інноваційної діяльності як специфічного явища і умові ефективної організації навчального процесу, втілює в собі її найважливіші властивості, причини і рушійні сили.

Аналіз інноваційної проблематики займає значне місце в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних педагогів протягом останніх років. Неминуче зростаюча динаміка інноваційних процесів привела до становлення проблем інноватики в розряд найбільш актуальних, що вимагають цілісного вивчення і аналізування.

Вперше поняття «інновація» з'явилося в науці в XIX столітті на основі знань в області антропології та етнографії, предметом вивчення яких були процеси змін і перетворень в культурі, вплив елементів різних культур одна на одну. У цей період інновації протиставлялися традиціям і послідовному розвитку, зв'язувалися з проявом нерівноваги, напруг, конфліктів в тих чи інших системах [72]. Подібний підхід, що відрізняється розрізненістю знань і відсутністю систематизації інновацій, зберігся аж до кінця XIX століття.

На початку XX століття кількість інформації про інновації досягло критичної маси і як результат цього процесу сформувалася нова галузь знань - наука про нововведення або інноватика. Спочатку предметом вивчення інноватики були економічні та соціальні закономірності створення і поширення науково-технічних новинок. Бурхливі економічні зміни 20-30-х р.

XX століття, які характеризуються зміною промислових підйомів, криз і депресій, а також можливістю цілеспрямовано впливати на їх перебіг, змусили економістів звернути увагу на феномен інновацій. Перше, досить повний опис інноваційних процесів в економічній науці дав німецький економіст Й. Шумпетер у роботі «Теорія економічного розвитку» в 1911 році, де він виявив елемент циклічності економіки для визначення шляхів виходу з кризи на основі застосування нововведень. Основна ідея роботи, яка розкриває діалектичну природу інноваційної діяльності, полягала в тому, що криза встановлює потреба в нововведеннях, необхідних для виходу з ситуації, що склалася. Отже, нововведення, нововведення, інновації, взагалі щось нове з'являється там і тоді, де і коли створюється критична ситуація, яка полягає в наявності протиріччя між традиційним способом будь-якої діяльності і підвищилися вимогами до її результату [19].

У 50-60 рр. XX століття посилено стали розвиватися не тільки технічні, але і гуманітарні науки. Тому, поряд з матеріально-технічними перетвореннями, представленими у вигляді нової техніки і технологій, почали цілеспрямовано вивчатися соціальні інновації, до яких відносяться і педагогічні нововведення. Приблизно з кінця 50-х років інноваційні педагогічні процеси стали предметом спеціального вивчення. Подальше стрімкий розвиток процесів створення нововведень у сфері освіти призвело до виникнення нових галузей в педагогічній науці:

- педагогічна неологія, що вивчає особливості створення інновацій, їх джерела, класифікації, критерії новизни;
- педагогічна аксіологія, що досліджує проблеми сприйняття, оцінки і освоєння нового педагогічним співтовариством;
- педагогічна праксіологія, що займається узагальненням даних про застосування нового в сфері освіти [7].

Таким чином, інноватика спочатку ставала як міждисциплінарна, складноструктурнома і поліфункціональна наука. Її «батьками» і «родичами»

виявилися філософія і соціологія, теорія управління та психологія, економіка, культурологія та інші науки [5, с. 6].

Універсальний характер нововведень, виражений в здатності чинити різноманітні зміни і задовольняти тим самим потреби конкретного етапу суспільного розвитку, дозволив вченим надати їм статус структурної складової як науково-технічного, так і соціального процесів. На думку В.А.Лапіна вони представляють собою різновид процесів становлення нової якості в суспільстві [13]. Таким чином, педагогічна інноватика накопичила достатній матеріал для визначення сутності, складу і якісних характеристик основних категорій, таких як «нове», «нововведення», «нововведення», «інновація», «інноваційний процес», які не такі прості й однозначні, як це може здатися на перший погляд. Розглянемо докладніше кожне з цих понять.

Слово «інновація» походить з латинської мови (*inovatis*) і в перекладі означає оновлення, зміна, новинку [6]. Найстарішим, що визначив поняття нововведення, вважається визначення К. Роджерса: «Нововведення - це ідея, яка є для конкретної особи новою. Не має значення, чи є ідея об'єктивно новою чи ні, ми визначаємо її в часі, яке пройшло з її відкриття або першого використання ». Крім того, К. Роджерс привносить в поняття нововведення мотиваційний аспект, відзначаючи, що інновація повинна включати в себе поліпшення, згідно заздалегідь поставленим цілям [6].

Таким чином, проаналізувавши різні підходи до трактування «нового», можна умовно виділити два його типу:

- абсолютно нове, вперше створене (відкриття);
- нове, що складається з шару старого і шару нового, що об'єднавшись дає конкретизацію і доповнення колишнього знання.

До такого ж висновку приходять учені югославського інституту по вивченню шкільних питань і проблем освіти, які приділяють велику увагу проблемам нововведень в освітньо-виховній діяльності. Згідно з підходом К.Ангеловського: «Нововведення є певні свідомі зміни з метою поліпшення і розвитку освітніх і виховних технологій. Передбачається, що ці зміни повинні

бути новинкою в сучасній ситуації, але не завжди повністю новими ідеями або формами. Про деякі зміни ми говоримо як про нововведення, якщо вони навіть колись і десь виявлялися, але в даний момент і даному середовищі вони набувають нового значення і можуть стимулювати освітньо-виховний процес»[6]. У даному трактуванні, на наш погляд, є ряд принципових моментів, необхідних для розуміння сутності інноваційної діяльності. Так, наприклад, ми вважаємо за необхідне положення про те, що нововведення повинне розглядатися невідривно від тимчасових і соціальних рамок. Крім того, у наведеній вище цитаті міститься вказівка на наявність про різного ступеня новизни. Дана думка підтверджується вітчизняними дослідниками, такими як М.С.Бургін, В.С.Лазарєв, А.І.Пригожин, М.М.Поташника, Л.Н.Сєдова і ін. Вони виділяють кілька рівнів новизни в педагогіці:

- абсолютна новизна, заснована на створенні того, що ніколи і ніде раніше не існувало;
- локальна новизна, коли створюється нове для даної області, але має аналог в інших областях;
- умовна новизна, заснована на актуалізації відомого раніше, але забутого на сьогоднішній день об'єкта;
- нормативна новизна, коли об'єкт вважається новим у порівнянні з іншим, який вважається нормою;
- суб'єктивна новизна, коли об'єкт новий для даного суб'єкта, але доста-точно широко відомий іншим суб'єктам [24; 52; 109; 125; 150].

У визначенні сутності та змісту інноваційних процесів в освіті як вихідний необхідно проаналізувати «інновацію» як термін, що характеризує заміну одного на інше, або ж як дія, спрямована на те, щоб змінити, відмовитися від того, що мало місце раніше. До теперішнього часу сформувався ряд понять інновацій. Так, А.Я.Найн розглядає новації як «принципово нове утворення (інший, іновідний підхід), нову ідею, істотно міняє ситуацію технологію навчання, новий тип навчального закладу або управління освітою» [24].

А.І.Пригожин визначає інновації як «інструмент перетворень», відзначаючи їх як засоби цілеспрямованих змін. Це дозволяє виділити прогресивні, якісні зміни, які реалізують певні цілі і потреби серед величезної кількості різнопланових перетворень, що також передбачає свідомість і планованих становлення нової якості [19].

Висновки А.І.Пригожина доповнюють в своїх роботах Н.Г.Осухова і В.А.Рахматшаєва, вказуючи на активний, позитивний характер інноваційних змін, їх актуальність і можливість розгортання в певних часових межах [67]. З цими висновками не можна не погодитися -новизна завжди носить конкретно-історичний характер. Народжуючись в конкретний час, прогресивно вирішуючи завдання конкретного етапу, нововведення може стати нормою або віджити, а в більш пізній час навіть стати гальмом розвитку. Так, наприклад, досвід вчителів-новаторів 70-80 р.р., теорія проблемного навчання, концепція оптимізації навчально-виховного процесу, опорні конспекти В.Ф.Шаталова були і залишаються видатними ідеями свого часу і їх не можна розглядати історично.

Не виключено, що в один період часу нововведення не знаходить визнання, а пізніше дозрівають умови, в яких воно стає затребуваним і, ставши нормою, не вмирає, а розвивається, модернізується, багаторазово відтворюється, демонструючи відносність нового [16, с. 7].

Одне з найбільш повних і розгорнутих визначень нововведення дає Н.І.Лапін: «Нововведення – це свідомо вводиться і в основних рисах відтворюється (тиражується) зміна структури і (або) процесу функціонування соціотехнічної системи, як елементу або підсистеми ..., і відповідне як закономірностям розвитку суспільства, так і внутрішнім законам розвитку змінюваного об'єкта» [63]. Отже, нововведення це не мить, а процес, спрямований на досягнення певної мети. Як зазначає Н.Р.Юсуфбекова: «Інноваційними слід вважати процеси створення нововведень, їх осмислення педагогічним товариством і використання в практиці навчання і виховання» [70]. У інноватика це поняття визначається як «життєвий цикл нововведення».

«Життєвий цикл» характеризується єдністю послідовних стадій: старт - зростання - зрілість - насичення - фініш [72].

А.І.Пригожин в своїх роботах пропонує дещо інше трактування вищеперелічених етапів «життєвого циклу» інновацій:

- зародження - усвідомлення потреби змін;
- освоєння - експеримент, здійснення вироблених змін;
- дифузія - багаторазове повторення нововведення в інших умовах, його поширення;
- рутинізація - нововведення реалізується в стабільних, постійно функціонуючих елементах, відповідних об'єктів [9].

За своєю сутністю інноваційний процес діалектичний, він є способом існування і дозволу основного протиріччя між затвердженим новим і негативним старим [13]. У практичній педагогіці особливо гострою є проблема співвідношення інновації та норми.

Проте вони обидві необхідні, так як норма зберігає існуюче, а інноваційна діяльність його змінює. Саме їх рухоме взаємодія і передбачає розвиток.

М.С.Бургін до інноваційних процесів відносить «все, пов'язане з передовим педагогічним досвідом, численні організаційні перетворення в сфері народної освіти, досягнення наукової думки і їх впровадження в практику» [24].

У методичному посібнику Н.Р.Юсуфбекової викладаються загальні засади педагогічної інноватики «... вчення про створення педагогічних нововведень, їх оцінці і освоєнні педагогічним співтовариством і нарешті, використанні та застосуванні на практиці» [70]. Таким чином, процес освоєння нового в педагогіці протікає тривало і включає кілька взаємно пов'язаних етапів:

- розробка нововведення – створення нового або пошук і адаптація створеного раніше;

- вивчення створеного – оцінка експертами, досвідчена перевірка, науково-педагогічна експертиза;
- доопрацювання нововведення – адаптація, коригування відповідно до нових умов;
- впровадження в практику – теоретичне вивчення нового і практичне його втілення.

Ми поділяємо точку зору автора вищевказаного методичного посібника, що знайомство з педагогічною інноватикою необхідно не тільки вченим, але і вчителям-практикам, які повинні знати про специфіку педагогічної творчості, протиріччях його включення в системи педагогічного знання і досвіду. З аналізу виконаної роботи ми зробили висновок, що найважливішою умовою для інноваційної діяльності є наявність спеціально підготовлених кадрів. Сьогодні в цій області безліч проблем. Вчити по-новому повинен учитель, власна підготовка якого здійснюється, в більшості випадків по тій же настановній схемою. Звідси випливає, що інновації в школі повинні починатися зі зміни вузівської підготовки майбутніх вчителів. Сучасному вчителю необхідно розвивати творче мислення, виховувати своїм прикладом, допомагати виробляти ціннісне ставлення до світу. Для цього він сам повинен володіти і навичками критичного мислення, і вираженою мотивацією до саморозвитку. Як свідчить відомий вислів: вихователь повинен бути сам вихований. Сьогодні ж деякі вчителі готові застосовувати інноваційні технології на практиці.

«Інноваційне навчання» - процес і результат навчальної діяльності, який стимулює інноваційні зміни в існуючій культурі, соціальному середовищі. Педагоги-новатори були завжди, отже завжди існували і інновації. Спроби відійти від традиційного навчання робилися ще з часів Сократа. Поняття «інновації» відноситься не тільки до створення нововведень, але і до перетворень, змін, до організації діяльності, стилю мислення. Але по відношенню до чого відбуваються ці зміни?

Основний зміст будь-якої інновації знаходиться в певному протиріччі з традицією, але своєму виникненню вона зобов'язана саме вкоріненій традиції. Вихідна традиція ніколи не залишиться незмінною. Залежно від характеру творчих інновацій вона може або трансформуватися, або диференціюватися, породжуючи нову традицію. Саме при переході традиції в інновацію стає можливим народження творчого процесу, дослідницької діяльності. Інновації виникають в результаті того, що людина постійно виявляє інтерес до тих чи інших явищ, які стали для нього проблематичними, викликають внутрішнє напруження, потреба своєю незвичністю, новизною, змушують думати і діяти, відповідати на них своїми інноваціями [35].

Педагогічні інновації можна визначити як процес оновлення, реформування освіти, як матеріал – ідея, форма, метод, засіб, концепція, програма перетворення, як визначення способів застосування матеріалів, відбір найбільш прийнятних і найбільш пристосованих (адаптованих) для впровадження в сучасних умовах [72].

К.Ангеловський [6] пропонує наступний перелік параметрів класифікації педагогічних нововведень:

7. Сфера здійснення інновацій:

- а) у змісті освіти;
- б) в технології;
- в) в організації;
- г) в системі та управлінні;
- д) в освітній екології (архітектура шкільних об'єктів і ін.).

2.Спосіб виникнення революційного руху:

- а) систематичні, планові, заздалегідь задумані;
- б) стихійні, спонтанні, випадкові.

3.Шірот а й глибина новаторських заходів:

- а) масові, великі, глобальні, стратегічні, радикальні, фундаментальні і ін.;
- б) часткові, малі, дрібні;

4. Основа характеру походження нововведень:

- а) зовнішні (впроваджуються за наказом, інструкції вищенаведені організації);
- б) внутрішні (результат педагогічної рефлексії по відношенню до практики).

Дещо іншу класифікацію прояви інноваційної діяльності пропонує у своїй роботі Н.Р.Юсуфбекова [70]:

- за місцем прояви (в науці або практиці);
- за часом появи (історичні або сучасні);
- за ступенем очікування, прогнозування (очікувані або неочікувані, плановані або незаплановані і т.д.);
- за можливістю впровадження (своєчасні або несвоєчасні, легко впроваджуються або важко впроваджуються);
- за галуззю педагогічного знання (дидактичні, історико-педагогічні т.д.);
- за ступенем новизни (абсолютні і відносні);
- за ступенем перетворення педагогічних процесів (що вносять корінні зміни і часткові);
- по відношенню до педагогічної системи (системні й несистемні);
- за оригінальністю (оригінальні та малооригінальні).

Класифікація нововведень ще більше ускладнюється, якщо враховувати динамічність процесу навчання і виховання, його багаторівневість і системність. Марклунд виділяє основним критерієм класифікації нововведень рівні, на які вони вводяться:

- зовнішня структура школи (кількість класів, вік, курси навчання);
- розпорядок і плани навчальних дисциплін (цілі і зміст навчання);
- методи навчання (спосіб роботи учнів, кошти, форми оцінки) [6].

Зміст сучасної освіти, його засоби і методи формуються так, що дозволяють учневі проявляти винахідливість до предметного матеріалу, зберігають право вибору власного шляху розвитку через застосування

альтернативних форм навчання. Стратегія інноваційного навчання спрямована на оновлення всіх компонентів системи освіти:

Перший компонент - особистість учителя. Учитель інноваційної школи повинен володіти рядом особливостей:

- дослідницький характер діяльності. Працюючи в нових, нетрадиційних умовах учитель використовує передові технології навчання, виховання і розвитку учнів, працюючи при цьому в умовах експерименту, постійно досліджує, приймає нестандартні рішення. Його діяльність відрізняється високим рівнем функціональної творчої динамічності. Як підтверджують проведені нами дослідження, саме дослідницька діяльність лежить в основі творчого саморозвитку сучасного вчителя, бо вона супроводжується проектуванням, глибоким критичним самоаналізом, всебічним осмислюванням цілей, змісту, засобів досягнення найкращих результатів, експериментальним апробування вводяться нових технологій, а також контролем.

- Гуманність. В умовах інноваційних шкіл існує об'єктивна тенденція гуманізації навчального процесу. У процесі творчої діяльності відбувається активна взаємодія педагога і учня. А це передбачає крім поваги, віри в сили і можливості учня, вміння встати на його позицію, зрозуміти його труднощі і радості. Гуманна сутність співтворчості найбільш зримо розкривається в умовах активного творчого впровадження інноваційних педагогічних технологій в інноваційній школі. Бо вчитель в процесі активного творчого пошуку повинен не тільки вміло формувати знання, а й знаючи особливості кожного учня, його мислення і сприйняття, швидко і доцільно вирішувати нестандартні педагогічні ситуації, проявляючи особливу чуйність і гуманність.

- Наукова організація. Працюючи в умовах інноваційної школи, вчитель успішно опановує науковою організацією праці. Одночасно, в результаті ломки усталених традиційних форм, методів, що обмежують актуальність творчої діяльності в нестандартних умовах інноваційної школи, вчитель

перебудовує свою організацію праці, вносить в існуючу програму здобуті практикою прийоми і методи, що підвищують загальну ефективність праці. Він виявляє і використовує резерви підвищення продуктивності праці [17].

Другий компонент – знання і способи їх засвоєння. Процес засвоєння перестає носити характер рутинного заучування і набуває форму пошукової, творчої діяльності. Учитель інноваційної школи бачить у своєму учневі не об'єкт впливу, а партнера по творчому процесу.

Третій компонент - особистість учня.

Інноваційна діяльність відрізняється від аналогічних процесів в інших сферах насамперед тим, що «об'єкт» впливу інновацій і «предмет» їх діяльності - це жива, що розвивається, що володіє неповторним «Я», особистість учня. Саме на вдосконалення процесу розвитку цієї особистості і повинні бути спрямовані будь педагогічні нововведення.

Четвертий компонент - роль оцінок.

У школі інноваційного типу відбувається відмова від репресивної, яка пригнічує ролі оцінок. Практикується культивування оцінок за творчий, нестандартний підхід до вирішення проблемної ситуації.

Таким чином, інноваційне навчання передбачає свого роду відхилення від норми, введення альтернативних форм діяльності і залежить воно від двох основних чинників: сили, що розвивається інноваційного процесу і характеру його відносини з середовищем. Інноваційно організована педагогічна робота не може бути зведена до виконання проектів і програм, спущених зверху, а передбачає моделювання, осмислення власної діяльності, розробку змісту, форм і методів для здійснення цієї діяльності та проведення аналізу виконаної роботи.

Підводячи підсумок проведеної на даному етапі дослідження роботи, можна зробити наступні висновки:

- інновації є невід'ємною частиною прогресу, засобом подолання неминуче виникають критичних ситуацій, вони об'єктивно необхідні і

виникають на основі сталої потреби, як результат суперечності між застарілою нормою і зростанням вимог дійсності;

- розгляд і об'єктивна оцінка інновацій можлива лише в контексті тієї культурно-історичної ситуації, в якій вони проявилися;
- інновації можуть мати кілька рівнів новизни (від абсолютного до суб'єктивного), що залежать від умов виникнення, області застосування, актуалізації відомого раніше і інших;
- будь-яка інновація це не одиничний акт, а процес зі своїм «життєвим циклом», що передбачає виникнення, розвиток, стабілізацію, перетворення в норму, а в наслідку і в догму;
- інновації в педагогіці - це тривалий і багатоетапний процес, що включає розробку нововведення, вивчення створеного, доопрацювання та впровадження в практику;
- протягом інноваційних процесів, незважаючи на значну частку стихійності, підкоряються ряду законів: незворотною дестабілізації, фінальної реалізації, стереотипізації та циклової повторюваності;
- носіями інноваційної діяльності, провідниками інновацій в сферу освіти є вчителі, які мають необхідним набором професійних якостей, що дозволяють їм здійснювати нестандартний підхід до вирішення традиційних завдань.

Таким чином, проаналізувавши логіку сформульованих висновків, можна констатувати, що поставлена в цьому дослідженні проблема має вихід в сферу підготовки вчителів, конкретні технології викладання у вищій професійній школі. У зв'язку з цим, на наш погляд, необхідно докладне вивчення існуючих в теорії і на практиці способів формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності в школі. Така спроба буде зроблена в наступному параграфі.

1.2. Психолого-педагогічні передумови формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності в школі

Аналіз сформованої системи освіти звертає увагу на той факт, що принципи традиційного навчання неадекватні вимогам сучасного суспільства до розвитку особистості. При психолого-педагогічній оцінці суті сформованої традиційної системи освіти відзначається насамперед орієнтація навчально-виховного процесу на кінцевий результат, на формування необхідного обсягу знань, умінь, навичок, тобто культивується знанневоцентрований підхід. При цьому зміст, методи, форми і процес навчання повністю підлаштовуються під заданий ззовні стандарт. Сформована система освіти була названа авторами доповіді Римському клубу «Немає меж навчанню» підтримує навчанням. Суть даного навчання в спрямованості на відтворення існуючої культури, соціального досвіду, яке базується на «фіксованих методах і правилах, призначених для того, щоб справлятися з уже відомими, повторюваними ситуаціями» [73]. При такому підході в центрі уваги знаходяться знання, накопичені в процесі історичного досвіду, вони ж виступають абсолютною цінністю, затуляючи собою особистість людини.

В останнє десятиліття в сфері освіти все більше стверджується особистісно-орієнтований підхід. При цьому підході сутністю змісту освіти не є відчужені від особистості знання, а сама людина. Новий підхід зажадав перегляду звичної стратегії навчання і використання методів, що дозволяють навчити студентів самостійно оволодівати знаннями, постійно розширювати і оновлювати їх, розвивати навички педагогічної творчості, аналізу актуальних проблем і визначення ефектних підходів їх вирішення. Такий підхід забезпечує свободу вибору змісту освіти з метою задоволення освітніх, культурних і життєвих потреб особистості, становлення її індивідуальності і можливості самореалізації.

Зміна підходів до сутності змісту освіти визначається цілями і завданнями освіти на тому чи іншому етапі розвитку суспільства, під впливом вимог життя і рівня розвитку наукового знання змінюється і зміст освіти.

Система освіти існувала раніше, мала ряд незаперечних досягнень, визнаних у всьому світі, але перехід до ринкових відносин докорінно змінює традиційну освітню сферу. Бурцева Е.Т. в своєму дослідженні зазначає, що освітні послуги отримують конкретне вартісне вираження і як наслідок це призводить до зниження рейтингу освіти в громадській думці [26],

Н.Р.Юсуфбекова вказує, що потреби змін пов'язані в першу чергу з глобальними змінами сучасності: через диференціації навчальних знань, їх подвоєння через кожні п'ятдесят років, необхідність включення в зміст освіти великого практичного та теоретичного матеріалу, а також в силу обмеженості часу навчання постає проблема відбору знань, що змушує використовувати більш економічні і ефективні методи навчання в порівнянні з нині існуючими [71, с. 3-7].

В даний час в сфері освіти відбувається зміна, модернізація деяких компонентів, але залишаються невирішеними знову виникли проблеми, серед яких протиріччя між:

- потребами розвивається суспільною практикою і рівнем реальної підготовки випускників ЗВО, коли захопленість розробкою нових навчальних планів, відсувають на другий план інтереси учнів;
- пасивно-репродуктивним становищем учня в навчально-виховному процесі та активно-відповідальним становищем, яке він буде змушений займати в умовах, що змінюються соціально-економічних умовах;
- відокремленістю окремих навчальних дисциплін, вузькоспеціалізованої спрямованості навчального процесу і потребою в цілісному розвитку учня;
- традицією визначення стандарту освіти та цілісної природою учня, його особистісної мотивацією і очікуваннями в навчанні;
- здійсненням демократичної і гуманістичної стратегіями освіти і станом соціального розшарування, незахищеності батьків і учнів від негативних наслідків сучасної соціально-економічної ситуації.

З огляду на перераховані вище протиріччя можна відзначити незадовільний стан освітньої системи на сучасному етапі. У цих умовах все більш усвідомлюється потреба в оновленні професійного інструментарію, який волає до життя педагогічну інноватику, що забезпечує пошук нових підходів, оригінальних концепцій, нетрадиційних освітніх технологій і, як наслідок, необхідність зміни парадигми освіти.

Парадигма в перекладі з грецького означає приклад, зразок. Філософський енциклопедичний словник визначає цей термін як «теорію (або модель постановки проблеми), прийняту в якості зразка рішення дослідницького завдань» [51].

Нова парадигма освіти впливає з дозволу протиріччя між сформованою системою «підтримуючої освіти» і потребою в «інноваційному навчанні», для якого характерна зростаюча роль організаційних, освітніх і інформаційних технологій. Первинним фактором стають знання, досвід і ціннісні орієнтації людини. Сучасна освітня парадигма має на увазі становлення компетентності, ерудиції, творчих початків і культури особистості, в цьому її головна відмінна якість від колишньої парадигми освіти, провідними принципами якої були знання, вміння і навички.

Оновлення в галузі освіти вимагають теоретичного осмислення і обґрунтування для обмеження стихійності цих процесів. Освіта являє собою складну і комплексну діяльність, що складається з ряду компонентів, діалектично пов'язаних між собою, обумовлених і залежних, тому нововведення в одній сфері припускають нововведення в іншій. Результатом такої взаємодії В.І.Загвязінський бачить «інноваційний потік», під яким мається на увазі специфічна діяльність педагогів і освітніх установ, присвячена в педагогічну практику нові ідеї, зміст, технології [45]. Даний процес був стимульований з одного боку законодавчими заходами - Законом України «Про освіту», що юридично закріпив право на свободу педагогічної творчості; з іншого – у самих педагогів виникла потреба в оновленні педагогічного процесу.

Перша хвиля цього «потoku» вилилася в ідею створення закладів нового типу. Минула епоха загальної та всеосяжної стандартизації вивела на орбіту потужний суспільно-педагогічний рух по становленню інноваційних шкіл. Однією з найважливіших характеристик цієї ситуації, на наш погляд, є усвідомлена потреба суспільства у виборі певних освітніх систем для навчання своїх дітей. Сьогодні, за даними досліджень інноваційних процесів, в Україні 90% освітніх закладів охоплено пошуком нових підходів. На зміни швидше за все відреагувала організаційна система, що включає створення нових форм освітніх установ: гімназій, ліцеїв, коледжів, а також менш глобальні оновлення - створення профільних класів, «перебудова» навчальних планів. За масштабом перетворень найбільш часто зустрічаються локальні (приватні) нововведення або модульні. Цілісний, системний погляд на оновлення освітнього закладу зустрічається рідко.

Альтернативна шкільна освіта розвивається за наступними напрямками:

- одне з них представлено, так званими, авторськими школами, що діють на основі освітніх концепцій сучасних авторів, які безпосередньо беруть участь в організації роботи цих шкіл (школи В. В. Давидова, А.Н.Тубельського, В.А.Караковського, В.Ф.Шаталова і ін.);
- іншою лінією в нашому альтернативну освіту є конструювання освітніх систем з вищеназваних авторських концепцій або поєднання їх з елементами традиційного навчання (школи І.Фрумена, Т.Ковалевої);
- основною тенденцією розвитку шкіл третьої лінії, які отримали статус приватних, є вкладення додаткових фінансових коштів, зміна умов професійної діяльності вчителя при збереженні традиційних форм і змісту освіти;
- в окремий ранг слід виділити спеціалізовані (профільовані) середні загальноосвітні навчальні заклади (ліцеї, гімназії та ін.), де навчальний процес будується на розширеній базовій основі професійно-орієнтованого навчання.

Аналіз процесу розвитку мережі навчальних закладів інноваційного типу в Україні показує наявність позитивної динаміки. Виявлений зростання

характерне як для кількості самих навчальних закладів, так і для числа учнів в них дітей [138].

Підводячи підсумок, ми можемо сказати, що інноваційні навчальні заклади створюються для того, щоб піти від типових загальноосвітніх шкіл-близнюків. Необхідно щоб кожна сучасна школа мала свої власні навчальні плани і статuti, свій власний мікроклімат, свої традиції, свою репутацію, своє індивідуальне сьогодення, минуле і майбутнє [52]. Але в той же час, Р.Г.Худомінський в своїй роботі зазначає, що «інноваційний бум» став масовим явищем, втягнув у свою орбіту тисячі шкіл, десятки тисяч вчителів, і якщо досягнуті успіхи поки не дуже помітні, то витрати очевидні. Більшість вчителів виявилися непідготовленими до інноваційної діяльності в нових умовах [60]. У цей час настає друга хвиля перетворень, що виникла внаслідок усвідомленої потреби суспільства в розширеному, якісно новому науковому забезпеченні освітніх і виховних процесів у всіх установах нового типу. На даному етапі розвитку педагогічної інноватики з особливою виразністю і гостротою актуалізувалася проблема підготовки фахівця з відповідним набором професійних якостей, здатних здійснювати інноваційні види діяльності в закладах освіти.

У роботах, присвячених дослідженню професійно-педагогічної підготовки вчителя до інноваційної діяльності, мають місце кілька підходів, проте більшість авторів сходиться в тому, що метою педагогічного. освіти є не засвоєння певної суми знань, а оволодіння професійною діяльністю. В останні роки розглянута проблема стала однією з найбільш актуальних у сфері вищої освіти. Від її вирішення багато в чому залежить вдосконалення всього навчально-виховного процесу, спрямованого на розвиток особистості студентів, створення передумов для широкого застосування випускниками вузів своїх творчих сил, здібностей і обдарувань.

Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності здійснюється в процесі загальної професійної підготовки і має спільні з нею компоненти. У той же час, вона має свої

специфічні особливості, обумовлені характером педагогічної діяльності, серед яких можна виділити наступні:

- велика в порівнянні з класною кімнатою навчальна площа (зал, спортивний майданчик, басейн);
- різноманітність і складність обстановки при проведенні занять окремих розділів навчальної програми;
- раціональне використання численного спортивного інвентарю та обладнання без ризику для здоров'я дітей;
- висока рухова активність учнів;
- робота з різними віковими групами в один навчальний день;
- необхідність урахування різних рівнів фізичного розвитку дітей та стану їх здоров'я;
- одночасне керівництво роботою кількох підгруп на різних спортивних снарядах;
- значні витрати фізичних сил при показі вправ і страховці;
- зросла значимість позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи зі школярами та їх батьками;
- відмінність у одязі від вчителів інших предметів.

Аналіз психолого-педагогічних передумов формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності був би неповним без вивчення її структури. Однією з теоретико-методологічних основ нашого дослідження є загальна теорія діяльності людини, заслуга в розробці якої належить таким вітчизняним психологам і педагогам як Л.С.Виготський, СЛ.Рубінштейн, А.Н.Леонтьєв, Д. Б. Ельконін, В.В. Давидов та ін. Відповідно до цієї теорії, будь-яка діяльність, що здійснюється суб'єктом, включає в себе мету, засіб, сам процес перетворення і його результат. Людина в своїй багатогранній житті здійснює різні конкретні види діяльності, які розрізняються між собою насамперед своїм предметним змістом. Кожен вид діяльності має певний зміст потреб, мотивів, завдань, засобів, дій і операцій [20]. Ця базова модель в кожному конкретному випадку повинна бути відповідним чином

інтерпретована, виходячи з характерних особливостей досліджуваного виду діяльності.

Різні дослідники інноваційної діяльності, аналізуючи її будова, акцентують увагу на тих чи інших компонентах залежно від проблеми, в контексті якої проводиться структурний аналіз. Так, наприклад, В.А.Сластьонін і Л.С.Подимова в якості основних компонентів, що складають інноваційну діяльність виділяють:

- мотиваційний - набуття суб'єктом-учителем адекватного особистісного сенсу професійної діяльності в системі інших видів;
- креативний - розвиток діяльності від наслідування-копіювання через творче наслідування і наслідувальне творчість до справжнього творчості;
- операційний - включає ознайомлення з нововведенням, прийняття рішення про використання нового, формулювання цілей і підходів до застосування інновації, прогнозування шляхів впровадження нововведень, розробка концептуальної основи і етапів експериментальної роботи, введення нововведення в навчальний процес, здійснення контролю і оцінки результатів виконаної роботи;
- рефлексивний - пізнання і аналіз професійної діяльності [35].

К.М.Дурай-Новакова, наводячи структуру інноваційну діяльність в контексті дослідження проблеми професійної готовності студентів, наводить такі компоненти:

- мотиваційний – професійно значущі потреби, інтереси і мотиви педагогічної діяльності;
- орієнтаційно-пізнавальний – знання і уявлення про зміст і вимоги професії, способи вирішення професійно-педагогічних завдань, самооцінка професійної підготовленості;
- емоційно-вольовий – почуття відповідальності за результати професійної діяльності, самоконтроль, вміння керувати діями;

- операційно-дієвий – мобілізація та актуалізація професійних знань, умінь, навичок і професійно значущих якостей особистості, адаптація до вимог і умов педагогічної діяльності;

- результативно-оцінний - «настрій» на сумлінну працю педагога [41].

Близький підхід до структурування інноваційної діяльності демонструє більшість її дослідників, таких як З.Р.Сафіна [24], І.В.Штих [66], Н.Р.Юсуфбекова [71] та ін. На наш погляд, подібна схожість підходів об'єктивно, що стає особливо зрозумілим при більш докладного обґрунтування кожного структурного компонента.

У всіх наукових працях, присвячених дослідженню діяльності, підкреслюється залежність її успішної реалізації від мотивації. Мотивація є тим внутрішнім стимулом, без якого неможливе формування мети, а значить сама діяльність стає безглуздою. При формуванні у студентів позитивної мотивації до інновацій головне завдання викладачів полягає в тому, щоб перевести зовнішнє стимулювання в самовиховання внутрішніх мотивів. Вона проявляється в орієнтації на інноваційну діяльність, як об'єктивну цінність, у внутрішній переконаності в необхідності інноваційних перетворень в школі. У зв'язку з цим І.В.Штих пише: «Мотивацією пояснюється вибір між різними діями, між можливим вмістом мислення, інтенсивність і завзятість в здійсненні вибраної дії і його результатів» [66, с. 33].

На думку Р.С.Немова, мотивація пояснює «цілеспрямованість дії, організованість і стійкість цілісної діяльності, спрямованої на досягнення певної мети» [79, с. 56]. Будь-яка діяльність є система дій, що відповідають певним мотиву, саме він, головна деталь відрізняє одну діяльність від іншої, яка визначає її специфіку. Кожне окреме дію, що становить діяльність, спрямована на досягнення чітко усвідомлюваного проміжного результату, тобто мети. Таким чином, мотив спонукає діяльність, а мета спрямовує її. Процес цілеутворення це складний творчий процес, який залежить від умінь, знань і здібностей людини, його індивідуальних особливостей, об'єктивних умов протікання діяльності та інших факторів.

Підставою для виділення мотиваційного компонента послужило положення про те, що діяльнісний аспект збуджується і регулюється мотиваційною основою особистості, що виражає усвідомлене ставлення до діяльності [21, с. 110]. Без достатнього рівня мотивації неможливе досягнення якого б то не було результату. Успіх будь-якої діяльності багато в чому залежить від бажання, прагнення, інтересу до роботи, потреби в цій діяльності, тобто від наявності позитивних мотивів. При формуванні у студентів позитивних мотивів до новаторства головне завдання викладачів полягає в тому, щоб перевести їх в самовиховання внутрішніх мотивів.

У сучасній психології поняття «мотивація» сприймається в двоякому сенсі:

- як позначення системи факторів, що детермінують поведінку (потреби, мотиви та ін.);
- як характеристика процесу, який стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні.

Мотивація – одне з найважливіших і сильних ланок в психології діяльності людини. Тому проблема мотиваційної готовності є однією з центральних в підготовці вчителя до педагогічних інновацій, так як тільки адекватна цілям інноваційної діяльності мотивація забезпечить гармонійне здійснення цієї діяльності.

Х. Хекхаузен розводить поняття «мотивація» і «мотив», розуміючи мотив як бажане цільове стан в рамках відношення «індивід-середовище», а мотивацію як то, що пояснює цілеспрямованість дії [75, с. 34]. Р.С.Немов пояснює мотивацію як діяльність, спрямовану на досягнення певної мети, а мотив як стійке особистісне властивість, зсередини що спонукає до здійснення певних дій [79, с. 392].

Будь-яка діяльність є система дій, що відповідають певним мотиву. Мотив не обов'язково повинен бути один. У зв'язку з тим, що різноманітні відносини людини із середовищем представлені у відносно стійкою мотиваційної сфері особистості, будь-яка педагогічна діяльності, в тому числі

і інноваційна, зазвичай співвідноситься більш, ніж з одним мотивом і є, таким чином, полімотивовані. Провідне місце в ієрархії мотивів, вважає О.М. Леонтьєв, належить тим з них, які надають їй особистісний сенс, інші мотиви лише виконують роль спонукальних чинників і позбавлені змістотворних функцій [75, с. 202-204].

Мотив є відправною точкою діяльності, яка прагне до певної мети. Процес цілеутворення не провадиться автоматично і не привноситься в індивідуальну діяльність ззовні, він формується самим суб'єктом. Це глибоко особистісний, творчий процес, який залежить від об'єктивних умов реалізації діяльності і власних можливостей людини. Визначення рівня особистісної значущості окремих мотивів відбувається в процесі вивчення постановки суб'єктом мети. По вивченню цілей можна судити про зміни в мотивації, про характер прагнень, спрямованості його професійної позиції.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що при самому загальному розгляді мотивацію можна умовно розділити на зовнішню і внутрішню складові, кожна з яких притаманна своя, специфічна група стимулів. В.А.Сластьонін [35, с. 62-65], слідуючи позначеному підходу, класифікує мотивацію.

Мотиви є побудниками діяльності, що складаються під впливом умов життя суб'єкта і визначають спрямованість його активності. У ролі мотивів можуть виступати потреби й інтереси, установки і ідеали. Мотиви визначають не тільки сам факт здійснення тієї чи іншої діяльності, а й її ефективність, таким чином через розвиток певної мотивації конкретної діяльності здійснюється розвиток стійких мотивів і потреб.

Істотну роль у формуванні мотиваційної сфери відіграють потреби суб'єкта. Потреби, спрямовані на досягнення певної мети, розглядаються як попередню умову мотиваційної спрямованості [11]. А.І.Леонтьєв уточнює це положення: «Народження нових вищих мотивів і формування відповідних їм нових специфічних потреб являє собою досить складний процес. Цей процес про-виходить у формі зсуву мотивів на цілі і їх усвідомлення» [75].

Сутність потреби проявляється в інтересі, як формі її прояву, в нашому випадку пізнавальний інтерес визначається як провідний мотив інноваційної діяльності. Інтерес - це прагнення до пізнання об'єкта або явища, до оволодіння тим чи іншим видом діяльності. Інтерес виступає одним з найбільш істотних стимулів набуття знань, розширення кругозору, є важливою умовою справді творчого ставлення до роботи.

Інтерес вчителя до інноваційних технологій навчання, в процесі професійної підготовки, проходить кілька послідовно змінюють один одного стадій: цікавість, допитливість, ситуативний інтерес, результативно-навчальний інтерес, процесуально-змістовний, навчально-пізнавальний, що перетворює, професійний і науковий інтерес [154, з . 22].

Пізнавальні інтереси вчителя, з високим ступенем мотивації, концентрується навколо:

- потреби в науковому розумінні різноманітних аспектів особистісної орієнтації освіти;
- потреби в осмисленні власного досвіду, ступеня ефективності педагогічної діяльності, формування своєї позиції по відношенню до зміни парадигми освіти;
- потреби використовувати знання в своїй практичній діяльності [66, с. 58].

Розгляд особливостей мотиваційної сфери дозволяє нам, як генеральні при орієнтації на інноваційну діяльність, розглядати мотиви, пов'язані з орієнтацією на особистість учнів і свою власну. Підвищення ефективності формування мотиваційної сфери майбутніх учителів до інноваційної діяльності здійснюється за такими напрямками:

- орієнтація на гуманістичні концепції людинознавства;
- обґрунтування необхідності знань про інноваційні технології навчання;
- створення проблемних ситуацій, цілеспрямованих на застосування інновацій;

- обґрунтування практичної значущості отриманих знань про нововведення в педагогіці;
- дослідницька діяльність в галузі педагогічної інноватики;
- практична апробація в ході професійної діяльності.

Таким чином, спрямованість вчителя, орієнтованого на інноваційну діяльність, визначає систему базових відносин до учнів і до самого себе, є основою саморозвитку і професіоналізму.

Згідно з ідеєю про діалектичному розумінні ролі і взаємозв'язку функцій і структури об'єкта, будь-якій системі властиві свої специфічні функції. В якості ведучої для мотиваційного компонента ми виділяємо регулятивну функцію. Регулятивна функція сприяє всебічності розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури; проявляється в переконаності необхідності перетворень в галузі викладання фізичної культури; в усвідомленні і розумінні ролі фізичного виховання підростаючого покоління.

Поряд з мотиваційним, в керуючу частину дії, входить змістовний компонент, який характеризується обсягом знань (широта, глибина, системність) і стилем мислення вчителя. Як зазначає В.А.Сластьонін, для формування інноваційної компетентності це повинен бути «вільний і варіативний вибір нових знань, нових цілей, цінностей і особистих смислів» [32, с. 16-25]. Зміст інноваційної діяльності становлять знання інноваційних ідей, теорій, підходів, технологій передового педагогічного досвіду.

Рівень інформованості про інноваційні технології навчання характеризується обсягом знань в цій області. Знання збагачує власне бачення проблематики в галузі педагогічної діяльності, виступає необхідною умовою постановки і вирішення професійних проблем відповідно до особистісних потреб та інтересів. Знання розглядаються як підстава для орієнтації особистості в різноманітті технологій навчання. Професійно-педагогічні знання вчителя, націленого на застосування інноваційних технологій, можна уявити як відомості про методологічні основи інновацій, про їх сутність і специфіку, характерні ознаки, про особливості застосування на практиці.

Специфіка інноваційної педагогічної діяльності така, що не допускає механічного перенесення вже наявного досвіду, його використання завжди носить творчий, суто індивідуальний характер.

В цілому змістовний компонент інноваційної діяльності визначає:

- підходи до вирішення проблеми забезпечення процесу навчання в їх повному обсязі;
- опосередковує способи і методи їх вирішення;
- дає установку всієї сукупності елементів і чинників, що роблять істотний вплив на реалізацію навчальних програм в процесі експериментального навчання;
- визначає оптимальні межі нового навчання;
- виявляє зміст і глибину необхідних знань.

Формування у майбутніх учителів фізичної культури готовності до інноваційної діяльності в школі висуває особливі вимоги до змісту навчального матеріалу, а також до процесу його засвоєння. В ході навчального процесу повинні розкриватися соціокультурні, історико-педагогічні, науково-теоретичні, організаційно-методичні та психологічні аспекти інноваційної педагогічної діяльності. Введення їх в процес навчання на початковому етапі має постійно використовуватися відповідно до знаннями й уміннями, які формувались на наступних етапах навчання, тобто зміст повинен бути концептуальним.

Виділений нами змістовний компонент інноваційної діяльності виконує орієнтаційну функцію, стимулює освоєння нових знань про сутність, структуру, завдання інноваційної педагогічної діяльності, знання форм її прояву.

Розкриття сутності та специфіки новаторської діяльності, має постати перед студентами як сукупність технологій майбутньої діяльності, тобто викладання повинно відповідати вимогам операційності. У той же час навчання має бути проблемним, що передбачає створення проблемних

ситуацій і можливість дозволу їх за допомогою реалізації інноваційних практичних дій.

Розробляючи технологічний компонент інноваційної діяльності, ми керувалися твердженням Е.Н.Кабанової-Меллер [54, с. 7], що «правильно сформовані вміння засновані на знанні способу дії» і результатами дослідження Н. В. Кузьміної [68, с. 102], обґрунтовано низку вмінь, необхідних для педагогічної діяльності. Охарактеризуємо ці вміння з позиції застосування інноваційних технологій:

- вміння систематично поповнювати знання про інноваційні технології шляхом самоосвіти і аналізу реального педагогічного процесу, для оптимального планування уроку з урахуванням закономірностей оволодіння предметом, за допомогою раціональних форм, методів, прийомів організації навчальної діяльності учнів;
- вміння вивчати особистість кожної окремої дитини, особливості мікрогрупи і класу в цілому для передбачення можливих труднощів і вибору необхідного матеріалу з урахуванням цих особливостей і рівня навченості;
- вміння вивчати переваги і недоліки власної особистості і стилю професійної діяльності для найкращої організації навчального процесу з дотриманням принципів наукової організації і застосуванням інноваційних технологій;
- вміння досліджувати зміст навчального матеріалу, засобів навчання, творчо їх використовувати для створення індивідуального стилю педагогічної діяльності;
- вміння використовувати різні механізми формування міжособистісних відносин, застосування техніки акторської майстерності, вміння запобігати і вирішувати конфліктні ситуації.

Поділяючи думку К. К. Платонова про те, що «вміння - це здатність виконувати певну діяльність або дія в нових умовах, що утворилися на основі раніше набутих знань і навичок» [62, с. 154], ми також вважаємо невід'ємним

елементом інноваційної діяльності вміння творчо застосовувати на практиці набуті знання і вміння.

Вище було підкреслено, що будь-яка діяльність здійснюється через сукупність дій, кожне з яких, в свою чергу, має певний операційний склад. Це не означає, що комплекс отриманих навичок слід розглядати як якийсь набір приписів, які студенти повинні приймати як даність, що не підлягає сумнівам. Конструктивне формування інноваційної діяльності вимагає знайомства з самими різними способами дій, для того щоб студент міг знайти свій індивідуальний стиль педагогічної діяльності. Оволодіння основами інноваційних умінь і навичок можливо лише на основі залучення студентів до навчального процесу в ролі не пасивних виконавців, а активних його учасників.

Конструктивне формування готовності до інноваційної діяльності вимагає знайомства з традиційними і передовими способами дій. Студентів слід ставити в позицію дослідника, не нав'язувати певні способи роботи, важливіше координувати їх пошукову діяльність. Глибоке, особистісно забарвлене оволодіння комплексом навчальних знань можливо лише на основі залучення студентів до навчального процесу в ролі активних його учасників, роль же пасивних виконавців може дати лише свідомо обмежений результат. «Свідомо засвоєні знання про технології навчання, - пише О.А.Абдулліна, - становлять не тільки фонд теоретичних знань, а й стають органічною частиною педагогічного мислення, основою формування умінь і навичок» [1, с. 132].

Поняття «технологія» міцно увійшло в педагогічний лексикон, проте в його розумінні існують великі різночитання.

Визначення ЮНЕСКО: «Педагогічна технологія - це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти» [26].

Таким чином, технологічний компонент інноваційної діяльності передбачає сформованість системи умінь, необхідних для успішного застосування інноваційних технологій у практичній діяльності майбутнього вчителя і йому відповідає виконавча функція, яка сприяє активізації і організації професійної діяльності на основі актуальних знань, виробляє рішення, визначає вчинки і виконує їх.

Технологічний блок інноваційної діяльності передбачає опанування цілого ряду інноваційних технологій, але основною метою всієї роботи з підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності є не стільки відтворення цих знань, скільки творче використання їх в процесі впровадження в навчально-виховний цикл. Отже, необхідно в структурі інноваційної діяльності розглянути рефлексивний компонент, що характеризує пізнання і аналіз власного свідомості і діяльності (погляд на власну думку і дії з боку). Даний компонент виконує регулятивну функцію, тобто вносить корективи в інноваційну педагогічну діяльність, регулює і коригує подальшу діяльність і поведінку.

Поняття «рефлексія» походить від латинської - звернення назад і характеризує процес самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних актів і станів. У той же час це не просто знання і розуміння суб'єктом самого себе, а й з'ясування того, як інші знають і розуміють «рефлексуючого», його особистісні особливості, емоційні реакції і когнітивні уявлення. Рефлексія - це здатність людини бачити і розуміти себе в безлічі соціальних позицій і ролей. Ю.Н.Кулюткін і Г.С.Сухобська серед функцій рефлексії виділяють усвідомлення, критичний аналіз і конструктивне вдосконалення діяльності людини [71].

В.А.Сластьонін і Л.С.Подимова відзначають наявність двох традицій в трактуванні рефлексивних процесів: рефлексивний аналіз свідомості, що веде до роз'яснення значень об'єктів та їх конструювання; рефлексія як розуміння сенсу міжособистісного спілкування. У зв'язку з цим виділяють наступні рефлексивні процеси:

- саморозуміння й розуміння іншого;
- самооцінка і оцінка іншого;
- самоінтерпретації і інтерпретація іншого [35].

Б.Г.Ананьєв вважає, що рефлексивні властивості найбільш тісно пов'язані з цілями життя і діяльності, ціннісними установками, орієнтаціями, виконуючи функцію саморегулювання і контролю розвитку [5, с. 314]. В. П. Зінченко в своїх роботах зазначає, що об'єктом рефлексії можуть бути не тільки підстави розумової діяльності, але і підстави і способи регуляції людиною власної поведінки, дій, вчинків, власне процеси рефлексії, і, нарешті, власне свідомість [47, с. 25].

Розвиток рефлексії дозволить майбутнім учителям, з одного боку, зрозуміти внутрішній стан дитини, відчувати його, встати на його позицію, прогнозувати поведінку, впливати і спостерігати за змінами в поведінці учнів, з іншого - аналізувати власну діяльність, педагогічний процес, критично оцінювати свою діяльність, коригувати її, здійснювати самодіагностику.

Таким чином, піддавши аналізу підходи різних дослідників інноваційної діяльності, в її структурі можна виділити мотиваційний, змістовний, технологічний і рефлексивний компоненти з відповідними їм функціями. Дані компоненти не є відокремленими і статичними. Відповідно до теорії систем, а системний підхід служить однією з методологічних основ цієї роботи, вони знаходяться в постійному русі і взаємодії один з одним. В результаті цієї взаємодії формується система, конгломерат знань, умінь і навичок, що забезпечують інноваційну діяльність. Наочно структура інноваційної діяльності представлена на рис. 1.1.

У багатьох філософських і педагогічних дослідженнях доведено тезу про взаємозв'язок творчої діяльності з рефлексією. Творчість не зводиться лише до впровадження чужих розробок, а розуміється як активну участь в педагогічному пошуку. Тільки накопичення практичного досвіду недостатньо для професійного зростання, необхідний також аналіз і перебудова власного досвіду в процесі становлення індивідуального стилю діяльності.

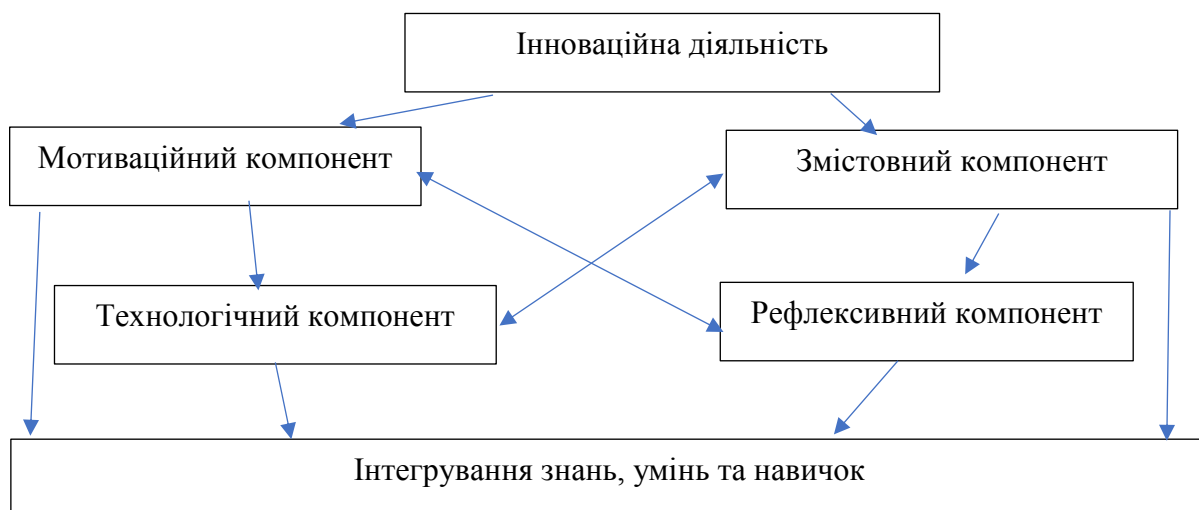

Рис.1.1. Структура інноваційної діяльності вчителя

Процес рефлексії індивідуальний. Його джерелом виступає система усвідомлюваних протиріч у педагогічній діяльності, тому в навчально-виховний процес необхідно включати такі ситуації »які актуалізували б рефлексивну позицію, формували творче світогляд студентів, стимулювали б їх самооцінку.

Творчість - це діяльність, що породжує щось нове на основі реорганізації наявного досвіду і формування нових комбінацій знань, умінь, продуктів [51, с. 70]. Без спеціальної підготовки і знань неможливе формування творчої діяльності. У зв'язку з цим змінюється мета професійної підготовки педагога, крім спеціальних знань, умінь і навичок, вона охоплює і загальнокультурний розвиток педагога формування у нього особистісної позиції. Це характеристика такого рівня розвитку особистості, при якому вчинки визначаються не стільки зовнішніми обставинами, скільки внутрішніми установками.

Творчу індивідуальність вчителя характеризує перш за все потреба в самореалізації, тобто прагнення до можливо повної реалізації своїх потенцій у професійній діяльності. С.Л.Рубінштейн підкреслював, що людину як особистість характеризує не тільки те, що є, а й те, чим він хоче стати, до чого

він активно прагне [21]. Творчість насамперед виражається в активній перетворювальній, інноваційній діяльності.

Згідно з підходом І.Б.Котової і Е.Н.Шіянова, творчий потенціал особистості характеризується рядом ознак:

- здатність помічати і формулювати альтернативи ставити під сумнів на перший погляд очевидне, уникати поверхневих формулювань;
- вміння вникнути в проблему, побачити перспективу;
- здатність відмовитися від орієнтації на авторитети і вміння побачити знайомий об'єкт в абсолютно новому контексті;
- готовність відмовитися від теоретичних суджень, відійти від звичного рівноваги заради невизначеності та пошуку;
- здатність до оціночних суджень і критичність мислення;
- оволодіння досить великим обсягом знань, їх упорядкованість і динамічність;
- здатності перетворювати здійснюються діяльність в творчий процес [64, с. 112].

Сьогодні творчість вчителів не зводиться лише до впровадження чужих ідей, а розуміється як активну участь в педагогічному пошуку. Звичайно, говорити про загальну підготовку студентів до творчої інноваційної діяльності як про реальну завдання було б невірно, але певне зрушення в цій галузі вже стався. Необхідно розробити довгострокову стратегію змін, головне місце в якій відводилося б підготовці вчителів на іншій основі, безпосередньо наближає їх до творчості. Це дозволить, по-перше розширити діапазон професійного інтересу студента від необхідного набору знань до дослідницької роботи. По-друге, ґрунтовна теоретична підготовка дозволить проводити і перевіряти власні нововведення. По-третє, якщо новації розроблені самими вчителями зникає і проблема неприйняття нововведень школою [73].

У сфері особистості педагогічна творчість проявляється як самореалізація педагога на основі усвідомлення себе творчою

індивідуальністю, як визначення шляхів свого професійного зростання і побудова програми самовдосконалення. Результатом творчості педагогічної діяльності є введення в навчальний процес інновацій. До сих пір нововведення в основному йдуть в школу зверху вниз як рекомендації і дуже рідко розробляються самими учасниками навчально-виховного процесу. У процесі навчання у вузі студентів в кращому випадку орієнтують на творчий підхід до передового педагогічного досвіду, що дозволяє їм розуміти його ідею, а не техніку практичного застосування.

Провівши аналіз літературних джерел, присвячених розробці питань формування готовності до інноваційної діяльності, можна зробити висновок про те, що необхідно переосмислити сутність участі вчителів у інноваційному процесі і внести зміни в зміст їх вузівської підготовки. Таким чином, постає завдання розробки моделі, яка б змінювала вузівський навчальний процес саме з позицій ефективного формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності в школі.

1.3. Модель формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності в школі

Ряд авторів розглядають як основний компонент готовності до діяльності професійну готовність. Професійна готовність виражається в можливості досягнення високої продуктивності діяльності та її реальному здійсненні. К.М.Дурай-Новакова професійну готовність до педагогічної діяльності розглядає як стан особистості вчителя, яке активізує його роботу і дає можливість приймати самостійні рішення. Готовність проявляється в здатності до продуктивної реалізації дій, що спираються на накопичені знання, вміння, досвід [41].

За оцінкою Ю.В.Сенько готовність до педагогічної діяльності включає входження в професію, оволодіння стандартами професійної педагогічної освіти. Формування готовності до професійної діяльності створює передумову

для становлення педагогічної компетентності. Компетентність передбачає високий рівень володіння складовими готовності і ряд інших компонентів: індивідуальний стиль професійної діяльності, творчий підхід, розвинену рефлексію та як наслідок здійснення авторських знахідок [26].

Н. В. Кузьміна трактує професійну готовність як здатність брати участь в різних видах діяльності, тобто використання всієї суми знань, умінь і навичок, отриманих в процесі педагогічної підготовки [69]. В.В.Серіков інтерпретує готовність до педагогічної діяльності як систему якостей особистості вчителя, що забезпечує виконання ним основних професійних функцій [29]. М.І.Дьяченко і Л.А.Кандибовіч пов'язують професійну готовність зі швидкою адаптацією до умов праці, як передумовою ефективної діяльності [43].

Проблемі фізичної готовності присвячені роботи Л.Е.Жарінової, Ю.Г.Кузнецова, Л.Г.Татарніжова і багатьох інших. Фізична готовність передбачає адекватні вимогам професії рівень фізичного потенціалу особистості, фізичне здоров'я, життєвий тонус.

В силу того, що практична готовність до інноваційної діяльності це багатогранний процес здійснення, реалізації своїх можливостей, здібностей та інтеграції всіх перерахованих видів готовності, вони доповнюють один одного. Так, психологічна готовність безпосередньо пов'язана з задоволеністю, але багато в чому визначається і продуктивністю, і тією ціною (психологічні та фізичні затрати), яку доводиться платити особистості за досягнення успіху. З огляду на специфіку нашого дослідження, пов'язану з його об'єктом, вважаємо за необхідне в якості одного з основних видів готовності, від якого залежить професійний рівень вчителя фізичної культури »виділити готовність фізичну. Таким чином »виходячи з результатів проведеного дослідження, ми виділяємо наступні основні компоненти в змісті практичної готовності вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності (рис.1.2):

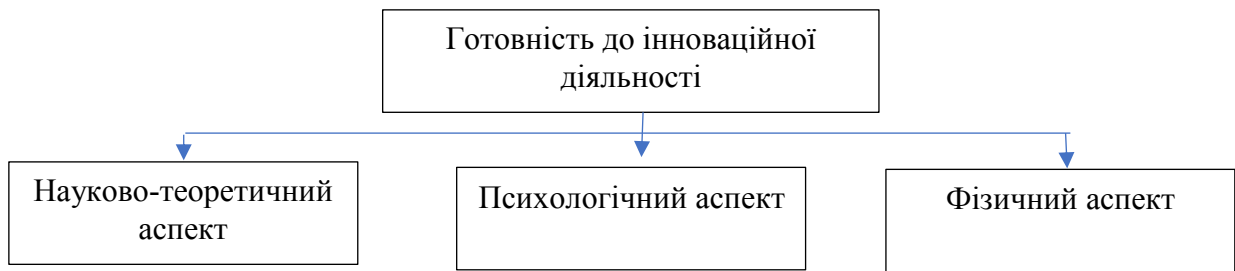

Рис.1.2. Зміст готовності вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності

- науково-теоретична готовність - характеризується певним обсягом психолого-педагогічних і спеціальних знань, необхідних для про-професійної діяльності. Процес підготовки вчителя фізичної культури орієнтований одночасно на всебічний розвиток його культури, на отримання відповідних знань, формування переконань, умінь, творчих здібностей і норм поведінки;
- психологічна готовність - становить позитивне ставлення до професії, усвідомлення зовнішніх і внутрішніх факторів, що сприяють і перешкоджають повної педагогічної самореалізації. Процес формування психологічної готовності пов'язаний з перетворенням суспільно значущих цілей педагогічної діяльності в особистісно значущі і з їх безпосередньою реалізацією в цій професійній діяльності. Така готовність включає обов'язкову наявність емоційного досвіду, необхідного для успішного виконання педагогічних завдань. В емоційно-вольових якостях виражається активність особистості, її здатність до самоврядування і саморегуляції;
- фізична підготовка – визначається відповідністю стану здоров'я, фізичного розвитку і підготовленості вчителя вимогам педагогічної діяльності і професійної працездатності. Найбільш важливим фактором фізичної готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності є формування у нього потреби у фізичному самовдосконаленні як елемента професійного самовиховання.

Таким чином, на основі аналізу наявних загальних підходів ми можемо визначити практичну готовність до інноваційної педагогічної діяльності як інтегральна якість педагога, що включає в себе стійке прагнення до вивчення

та практичного використання передового досвіду, бажання творити, що характеризується наявністю психологічної установки на виконання перетворюють дій і компетентність до їх здійснення. Практична готовність є виразом сформованості чотирьох структурних компонентів, описаних нами в попередньому параграфі: мотиваційного, змістовного, технологічного і рефлексивного.

Процес розвитку готовності до професійної діяльності представлять собою субординацію її рівнів, перехід від рівня до рівня. Рас-дивимосся деякі наукові погляди на проблему етапності професійного розвитку вчителя. Ю. К. Бабанський виділяє такі рівні розвитку педагога:

- учитель – володіння основами педагогічної професії, застосування апробованих на практиці методик і технологій професійної діяльності;
- учитель-новатор – використання в практичній діяльності поряд з відомими методиками оригінальних підходів до вирішення педагогічних завдань, їх успішне застосування;
- учитель-дослідник – вміння науково аналізувати, оцінювати, розробляти і впроваджувати нові педагогічні технології [15].

З точки зору нашого дослідження, в контексті якого майбутній учитель фізичної культури, готовий до інноваційної діяльності повинен вміти здійснювати повний цикл реалізації інноваційних технологій (аналіз - розробка - впровадження - оцінка), можна стверджувати, що в класифікації Ю.К. Бабанського рівень вчителя-дослідника характеризує особистість, на формування якої орієнтований наш експеримент.

О.А.Ізосімова класифікує рівні готовності в залежності від того, яке рішення професійної завдання знайде учитель:

1 тип. Педагог-індивідуаліст. Нове в його професійній діяльності міститься в тій мірі, в якій він покращує традиційні принципи. Вирішальне значення для впровадження новацій мають сприятливі зовнішні умови. Педагог цього типу завжди знайде традиційне, але ефективне рішення педагогічного завдання.

2 тип. Педагог зі своєю професійною концепцією. Самостійно формулює правила свого професійного поведінки, міцніє в атмосфері схвалення з боку керівника і колег. При вирішенні педагогічної проблеми запропонує нове рішення.

3 тип. Педагог «феномен». Його професійна діяльність виходить за рамки традиційних норм. Охоче приймає нове як необхідне і природне. У прийнятті рішення завжди присутній творчий початок [50, с. 114].

В. П. Беспалько професійний розвиток вчителя також розглядає як процес освоєння їм рівнів вирішення педагогічних завдань:

1 рівень - вчитель вирішує проблему впізнавану, вирішену коли-небудь їм раніше.

2 рівень - розуміючи педагогічну ситуацію і знаючи мету, учитель вирішує завдання, користуючись засвоєними способами дій.

3 рівень - педагог бачить мету, але педагогічна ситуація йому не ясна, так як вона не типова. Потрібне активне перетворення засвоєних знань і умінь.

4 рівень - творчий, має яскраво виражену дослідницьку основу [21, с. 56-58].

Інтерпретуючи дані підходи відповідно нашої проблемою, ми можемо сказати, що вчителі першого і другого рівнів будують професійну діяльність на готових способах і моделях навчання. Задоволення даними рівнем може привести до формування вчителя інертного типу, недостатньо усвідомлює потреби в нових педагогічних підходах. Виявляється необхідність оволодіння третім і четвертим рівнем професійного розвитку, які ґрунтуються на творчу активність, а значить є основою для інноваційної діяльності.

А. К. Маркова виділяє шість рівнів професійного розвитку. На перших трьох рівнях відбувається адаптація до системи вимог, норм, ролей, прав, обов'язків, які пред'являє сфера діяльності. Наступні три рівня характеризуються ступенем глибини інноваційної діяльності: четвертий рівень - вчитель-новатор, що пробуджує нове в педагогічній діяльності, пошук і використання окремих оригінальних прийомів або методик; п'ятий рівень –

вчитель-дослідник, який прагне і вміє вивчати і оцінювати значимість нових ідей і прийомів; шостий рівень - вчитель-професіонал, який поєднує в собі позитивні риси попередніх рівнів, прагнення до саморозвитку [70, с. 134-135].

Не претендуючи на повний огляд класифікацій рівнів професійного розвитку, нами переслідувалася мета виділити основні риси, характерні на кожному етапі становлення особистості вчителя, готового до практичного застосування інноваційних технологій. С.Л.Рубинштейна належить ідея рівневого вимірювання психологічних утворень. У зв'язку з цим він пише: «Кожна ступінь, будучи якісно відмінною від усіх інших, являє щодо ціле, так, що можлива її психологічна характеристика як деякого специфічного цілого. Будь-яка попередня стадія являє собою підготовлену шабелю до наступної; всередині її нарастає на початку в якості підлеглих мотивів ті сили і відносини, які ставши ведучими, дають початок новому шаблі розвитку» [21, с. 118]. Визначаючи рівень як відображення характеру розвитку якості, ми виявили і описали чотири рівні сформованості практичної готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі: адаптивний, репродуктивний, продуктивний і креативний. Охарактеризуємо кожен з них докладніше.

Адаптивний рівень характеризується нестійким ставленням до застосування інноваційних технологій; особистісна зацікавленість у творчій діяльності відсутня; отримана система знань про інноваційну діяльність не знаходить вираження в практиці; при плануванні навчального процесу не враховуються специфічні та індивідуальні особливості суб'єктів, заняття будуються за відпрацьованою схемою із застосуванням традиційних способів навчання.

Репродуктивний рівень відрізняється більш стійким ставленням до інноваційної діяльності; з'являється пізнавальний інтерес до нововведень в галузі педагогіки, але носить поверхневий характер; теоретичні знання направлені на відтворення окремих елементів новаторського досвіду; рефлексивна позиція спрямована на усвідомлення власного стилю викладання.

Продуктивний рівень характеризується в загальному вигляді більшої цілеспрямованості, усвідомленістю шляхів і способів практичного застосування інноваційних технологій; бажання використовувати інновації носить особистісно-значущий сенс; практична діяльність спрямована на адаптацію апробованих інноваційних прийомів, які не підкріплюються творчим доповненням; відбувається становлення особистості майбутнього педагога через вироблення індивідуального стилю викладання.

Креативний рівень передбачає тверду переконаність в необхідності вдосконалення системи освіти; використанні різнобічних інноваційних технологій у практичній діяльності для визначення найбільш ефективних; активно використовується творчий потенціал для створення, апробування та критичного аналізу нових індивідуальних технологій; професійна позиція характеризується високим рівнем педагогічної рефлексії і пов'язана з самоактуалізацією.

Структурний зміст та рівні сформованості готовності до інноваційної діяльності в школі відображені в таблиці 1.1.

Для визначення рівнів практичної готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності необхідно виділити критеріальні показники, які б служили оцінкою розвитку як окремих компонентів, так і досліджуваного освіти в цілому. Критерій визначається як «... мірило оцінки, судження» [85, с. 314], як «... ознака, на підставі якого проводиться оцінка, засіб перевірки, мірило оцінки» [51]. У педагогічній літературі під критерієм розуміються різні вимоги, яким повинен задовольняти будь-якої об'єкт (суб'єкт). «Критерій, за визначенням В.А.Сластьонін, – є мірило, показник (або сукупність показників, певним чином субординованих), який дає якісно-кількісну характеристику стану керованого об'єкта на певному рівні» [33, с.147-148].

Структурний зміст та рівні сформованості готовності до інноваційної діяльності в школі

Рівні готовності	Характеристика компонентів готовності			
	Мотиваційний	Змістовні	Технологічний	Рефлексивний
Адаптивний	- індивідуальне ставлення до нововведень; - відсутність інтересу до застосування інновацій на практиці; - неусвідомленість необхідності поновлення навчально виховного процесу; - відсутність орієнтації на педагогічні нововведення як цінність.	- відсутність знань про інноваційні ідеї, підходи, інноваційної діяльності; - відсутність особистого досвіду інноваційної діяльності технології; - неясне уявлення про способи здійснення	- відсутність прийомів практичної реалізації будь-яких нововведень; - навчальний процес будується за відпрацьованою схемою, без врахування індивідуальних особливостей	- рефлексивна позиція спрямована на традиційні способи навчання.
Репродуктивний	- більш стійке ставлення до інновацій, підвищення інтересу до інноваційної діяльності; - розуміння значущості нововведень при відсутності особистісної зацікавленості в їх впровадженні в практику; - прагнення брати участь в заходах, перетворюють практику освіти.	- усвідомлення своєї інноваційної некомпетентності; - система знань про інноваційну діяльність починає формуватися, але знання носять поверхневий, несистематичний характер; - первинне оволодіння елементами теорії і практики інноваційної діяльності; - формування основ особистого досвіду.	- практичні вміння спрямовані на сприйняття традиційних технологій; - починають формуватися основні способи інноваційної діяльності; - вміння здійснювати спільний пошук, співпрацювати в інноваційній діяльності.	рефлексивна позиція пов'язана з усвідомленням власного стилю професійної діяльності
Продуктивний	- Стійка цілеспрямованість застосування інноваційних технологій на практиці; - внутрішня переконаність в необхідності нововведень; - використання інновацій носить усвідомлений характер і має особистісний сенс; - з'являється прагнення до пошуку альтернатив у педагогічній реальності.	- посилена самостійна робота з оволодіння інноваційними технологіями; - включення нововведень в власну практику без їх творчого переосмислення; - зростання інноваційної компетентності	- розширення зони самостійного пошуку та самореалізації; - застосування апробованих інноваційних технологій на практиці; - самовиховання важливих для інноваційної діяльності якостей і властивостей.	- рефлексивна позиція пов'язана з самоствердженням, самореалізацією, через вироблення індивідуального стилю професійної діяльності
Креативний	- тверда переконаність в необхідності підвищення рівня сучасної освіти; - прагнення до пошуку і реалізації інноваційних технологій.	- присутність різнобічних знань про інноваційну діяльність; - поява здатності до методологічного розгляду професійних завдань; - збагачення особистого інноваційного досвіду	- високий ступінь результативності впровадження інноваційних технологій в практику; - професійна діяльність здійснюється з позицій творчого підходу при високій чутливості до досліджуваної проблеми; - вміння долати опір новому.	- рефлексивна позиція пов'язана з самоактуалізацією через аналіз власної діяльності, здатність коригувати інноваційну діяльність і моделювати інноваційні технології

У теорії і на практиці прийняті загальні вимоги до виділення критеріїв, які відображають основні закономірності формування особистості. Критерії встановлюють зв'язки між компонентами досліджуваної системи, якісні показники виступають в єдності з кількісними. На основі даних точок зору, ми прийшли до висновку, що критерій - це якість, властивість, ознака досліджуваного об'єкта, які дають можливість судити про його стан, рівні функціонування і розвитку. Міра сформованості того чи іншого критерію є показник кількісних або якісних характеристик сформованості кожного якості, властивості, ознаки досліджуваного об'єкта. Таким чином, в цьому дослідженні ми будемо дотримуватися підходу, згідно з яким критерії повинні розкриватися через ряд ознак, відпрацьовано-лишнього специфічності особливості кожного з компонентів готовності і відображати динаміку вимірюваного якості в часі.

Відповідно до логіки побудови моделі готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі, критерії діагностування досліджуваної готовності адекватні структуроутворюючих компонентам. Тому сформованість мотиваційного компонента буде визначатися за рівнем пізнавального інтересу до технологій навчання та особистісно-значущого сенсу застосування інноваційних технологій навчання; змістовного - за рівнем теоретичних знань про інноваційні технології; технологічного - за рівнем розвитку умінь і навичок, необхідних для успішного застосування інноваційних технологій навчання; рефлексивного - за рівнем розвитку рефлексивної позиції.

Науковий підхід до вирішення будь-якої проблеми передбачає наявність моделі об'єкта. Слово «модель» латинського походження, яке в оригіналі означає міру, образ, спосіб і т.п. Майже у всіх європейських мовах воно вживається для позначення зразка або прообразу речі, або речі, подібною в якомусь відношенні з іншою річчю.

У вітчизняній методології існує кілька підходів до визначення поняття «модель». Один з підходів пов'язаний з виділенням специфічної властивості -

аналогії моделі з оригіналом [48]. Інший підхід виділяє специфічну функцію моделі в пізнанні - евристичного замітника оригіналу [65]. В.А.Штофф визначає модель як «... подумки подану або матеріально реалізовану систему, яка, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінювати його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про функції цього об'єкта». Ці два підходи пов'язані з уточненням якісної моделі педагогічного явища або процесу. Третій підхід заснований на систематизації та спрощення самого педагогічного явища (Б. П. Бітінас, В.І.Міхєєв, Л.Г.Турбовіч).

В результаті побудови моделі формування готовності до інноваційної діяльності в школі була отримана конструкція, представлена на рис.1.3.

Аналіз літератури по вирішенню досліджуваної проблеми дозволяє намітити ряд підходів до практичної реалізації розробленої моделі. Найбільш пріоритетними з них, на наш погляд, є діяльнісний, проблемний, що моделює, індивідуально-творчий і системний підходи.

Діяльнісний підхід вимагає спеціальної роботи по вибору та організації діяльності, що передбачає вибір мети, планування роботи, її організацію і регулювання, контроль, самоаналіз і оцінку результатів. В рамках діяльнісного підходу засвоєння знань і умінь відбувається за допомогою мотивованого і цілеспрямованого вирішення завдань.

Рішення завдання полягає в пошуку дії, за допомогою якого можна перетворити її умова, щоб досягти результат (А.Н.Леонтьєв, А.Я.Гальперін, Д. Б. Ельконін, В. В.Давидов і ін.). Наслідком цього є перетворення педагогічного процесу з пасивної передачі знань в процес активного вирішення професійних завдань. Це стає можливим за допомогою стимулювання мотивації (С.Л.Рубінштейн), співвідношення пропонованих завдань з життєвим досвідом студентів (В.А.Сластьонін), при переказі пропонованим завданням творчого характеру (Ю.Н.Кулюткін) і можливості варіативного їх вирішення (Л.Ф. Спірін, М.Л.Фрумкін), за рахунок впізнання сутності педагогічного явища, розкриття причинно-наслідкових зв'язків і подальшого вибору оптимального варіанта педагогічного впливу (А.Ф.Есаулов).

Рис.1.3. Модель формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності

Для розвитку рефлексивного компонента готовності студентів до інноваційної діяльності в школі необхідне використання в процесі підготовки проблемного підходу, за допомогою якого розвиваються здібності до творчого вирішення різноманітних навчально-виховних завдань, що вимагають актуалізації знань, аналізу, вміння бачити за окремими фактами явище. Проблемний підхід заснований на створенні проблемних ситуацій і потреби людини думати і діяти. При цьому викладач має двояку роль: в першому випадку він ставить завдання і студенти під його керівництвом вирішують її; у другому - студент сам ставить проблему і сам або за допомогою викладача вирішує її. Необхідно відзначити, що проблемний підхід пов'язаний з дослідницькою діяльністю, це навчання рішення нестандартних завдань, в ході якого студенти набувають навички і вміння творчої діяльності. Результатом є розвиток професійного самовизначення, виховання у студентів випереджаючого мислення, що відповідає вимогам професійної діяльності.

Психолого-педагогічними основами застосування проблемного підходу у формуванні готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі послужили:

- теорія проблемного навчання у вищій школі (С.І.Архангельський, В.В.Вербицький, Ю.Н.Кулюткін, А.В.Спірін, В.А.Сластьонін і ін.);
- методики проблемного навчання (Н.Г.Дайрі, М.Ф.Морозов, Н.М.Мочалова і ін.);
- психологічні основи проблемного навчання (Ф.Брунер, Е.С.Кузьмін, Ю.Н.Кулюткін, Я.А.Пономарьов, Л.М.Фрідман, В.А.Якунін);
- застосування проблемного навчання в цілях виховання пізнавальних потреб (Л.Г.Вяткін, В.С.Ільїн, А. К. Маркова та ін.).

При побудові моделі формування готовності студентів факультету фізичної культури до інноваційної діяльності в школі ми враховували переваги проблемного підходу в навчанні. Це в першу чергу розвиток уваги, спостережливості, активізація мислення і дослідницької діяльності студентів, розвиток самостійності, ініціативності, нестандартності. Крім того, проблемне

навчання забезпечує міцність придбання знань в ході самостійної творчої роботи студента.

Також ми враховували, що без спеціальної підготовки і знань успішне педагогічне творчість неможливо, тому невід'ємною частиною моделі готовності майбутнього вчителя до застосування інноваційних технологій є індивідуально-творчий підхід. Тільки ерудований, має спеціальна підготовка педагог, на основі глибокого аналізу можливих ситуацій і усвідомлення сутності проблеми, за допомогою творчої уяви здатний знайти нові оригінальні шляхи вирішення педагогічних завдань.

Концепція індивідуально-творчого підходу до підготовки вчителів забезпечує:

- особистісний рівень оволодіння спеціальністю;
- виявлення і формування безпосередньо у вузі творчої індивідуальності майбутнього педагога, розвиток його педагогічних поглядів, неповторною технології діяльності [55].

Досвід творчості набувається студентами за умови систематичних вправ у вирішенні спеціально підібраних завдань і організації навчальної діяльності, наближеною до реальної.

Створити реальний шкільний процес в стінах ЗВО не можна, але є можливість імітувати його за допомогою моделюють ситуацій. Подолати розрив між теоретичними знаннями і практичними вміннями можливо за допомогою моделює підходу, заснованого на включенні в навчально-виховний процес вузу особливого виду педагогічних завдань, ситуації майбутньої професійної діяльності.

При побудові моделі підготовки студентів до інноваційної діяльності ми враховували, що за допомогою моделювання можливо звести вивчення складного до простого, незнайомого до знайомого, тобто зробити будь-який складний об'єкт доступним для ретельного і всебічного вивчення. Основне завдання при цьому виробити у майбутнього вчителя професійні погляди, інтерес до нестандартних рішень і індивідуального стилю діяльності.

Концепція підготовки сучасного вчителя будується на основі перерахованих вище підходів, що забезпечують функціонування цілісного процесу формування готовності вчителя до інноваційної діяльності. Лише в рамках системного підходу окреслені підходи виступають як особливий спосіб організації навчально-виховного процесу, всі ланки якого повинні максимально стимулювати активний стан всіх основних структурних компонентів особистості майбутнього вчителя в їх єдності.

У сучасній філософській літературі часто термін «системи» співвідноситься з категорією цілого: «система - ціле, складене з частин; з'єднання ». Основоположник загальної теорії систем біолог Л. Берталанфі розумів під системою комплекс елементів, що знаходяться у взаємодії [66, с. 158].

У галузі педагогіки специфіка системного підходу була досліджена рядом авторів, але першим, що вказали на важливість системних педагогічних досліджень був Ф.Ф.Корольов [65, с. 103-116], що обґрунтував фундаментальні їх ознаки:

- цілісність, яка полягає в тому, що частини складної педагогічної системи служать спільної мети, взаємодія яких об'єктивна необхідність, що виключає розрив цих частин;
- взаємопов'язаність, що складається у впливі зміни одного параметра системи на стан всіх інших;
- зв'язок із середовищем, що виражається в тому, що педагогічна система, що є складовою частиною середовища, в свою чергу, включає в себе елементи нижчого порядку.

Багато дослідників (В.П. Беспалько, В.І.Загвязінський, В.В. Краєвський, З.А.Решетова і ін.) Трактують «педагогічну систему» як цілісний, взаємопов'язаний процес підготовки фахівця, всі елементи якого працюють на кінцеву мету - формування професійно спрямованої особистості. При впливі на особистість студента формуються не окремі компоненти і якості, а досягається готовність до професійної діяльності як єдине ціле, складене з

взаємопов'язаних елементів і утворює в кінцевому рахунку ядро педагогічної майстерності.

Отже, системне цілісне уявлення моделі готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі, обґрунтування її структурних компонентів, функцій, критеріїв, рівнів сформованості та підходів до практичної реалізації є необхідною теоретичною передумовою для розробки технології формування досліджуваної готовності та експериментального дослідження її ефективності.

Висновки до розділу 1

1. Теоретико-методологічний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження показав, що, поряд з визнанням важливості розглянутого аспекту професійної діяльності сучасного вчителя, процес підготовки до нього майбутніх вчителів залишається недостатньо ефективним. Це вказує на необхідність пошуку нових шляхів вирішення поставленої проблеми.

2. Адекватним відображенням експериментальної педагогічної системи є її модель, що розуміється як проект певної практичної діяльності. Модель готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності в школі є теоретичне відображення стратегії і тактики навчання, що включає в себе: структурні компоненти (мотиваційний, змістовний, технологічний і рефлексивний); функції (регулятивна, орієнтаційна, виконавча і самопізнавальна); критерії діагностування (пізнавальний інтерес і особистісно-значущий сенс інноваційної діяльності, рівень теоретичних знань про інновації, сформованість практичних умінь і навичок інноваційної діяльності, розвиненість рефлексивної позиції); рівні готовності (адаптивний, репродуктивний, продуктивний і креативний).

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ШКОЛІ НА ПРИКЛАДІ ХДАК ТА ЇЇ ЧАСТКОВА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА

2.1. Готовність майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі

Перш ніж приступити до розробки програми цілеспрямованого формування практичної готовності студентів факультету фізичної культури до інноваційної діяльності в школі, вважаємо за необхідне вивчити ступінь інформованості діючих вчителів фізичної культури про педагогічної інноватика, дізнатися їхню позицію щодо ролі інноваційної діяльності в сучасній системі освіти, оцінити особистісне ставлення вчителя фізичної культури до нововведень, визначити ступінь теоретичних знань і рівень готовності до практичного застосування інноваційних технологій в цілісному педагогічному процесі. Крім того, слід дізнатися думку студентів про методику та рівні їх підготовки до впровадження інновацій в навчальний процес школи. Для вирішення цих завдань ми використовували такі методи як діалог, бесіда, анкетування, спостереження, метод незакінчених пропозицій.

Першим завданням на даному етапі нашого дослідження було визначення ступеня інформованості вчителів про інноваційну діяльність, яка дозволила нам виявити рівні знання в області теорії педагогічної інноватики, знання основних понять і її сутності. Для цього нами використовувався метод анкетування, що включає питання різного характеру, які передбачають констатацію, формулювання суті, підбір ряду, оціночні судження.

В експерименті взяли участь 45 вчителів фізичної культури м. Харкова з досвідом роботи від 1 року до 25 років. Першою реакцією респондентів на

пропозицію пройти співбесіду з проблеми інноваційної діяльності в школі була відповідь, суть якого полягала в тому, що вони нічого не можуть сказати про дану проблему. Тільки після навідних запитань: «Що нового відбулося в системі освіти в останні роки?»; «Які зміни вносяться в навчальний процес?» вчителі розуміли предмет бесіди. При цьому найбільш типові відповіді зводилися до перерахування типів інноваційних шкіл і прізвищ вчителів-новаторів. Серед основних джерел отримання інформації про нововведення в освітній процес називалися курси підвищення кваліфікації, особисті контакти з викладачами вузів, спілкування з більш досвідченими колегами і лише невелика частина вчителів знайомилася з інноваціями завдяки науково-методичним публікацій. Більш детальний аналіз представлений в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Джерела ознайомлення вчителів ФК з інноваційними технологіями, %

№	Джерела	%
1	Курси підвищення кваліфікації	53,5
2	Консультації з більш досвідченими колегами	31,4
3	Консультації з викладачами ЗВО	7,5
4	Науково-методична література	4,4
5	Інше	3,2

Виходячи з досвіду спілкування з вчителями фізичної культури ми з'ясували, що переважна їх більшість усвідомлює необхідність застосування інноваційних технологій. Разом з тим, аналіз існуючої освітньої практики дає підставу припустити, що зовнішнє згоду вчителів слабо підкріплено відповідним рівнем практичної готовності. Для перевірки цієї гіпотези вчителям було запропоновано такі питання: «Чи вважаєте Ви за необхідне введення в процес викладання фізичної культури інноваційних технологій?» і «Чи вважаєте Ви себе підготовленими до практичної інноваційної діяльності?». Порівняння відповідей на дані питання проведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Ставлення вчителів ФК до необхідності впровадження інновацій в
викладання їх предмета, %

Відповіді / Питання	так	скоріше так ніж ні	скоріше ні ніж так	ні	важко відповісти
Чи вважаєте Ви за необхідне введення в процес викладання фізичної культури інноваційних технологій?	63,7	17,9	4,3	8,5	5,6
Чи вважаєте Ви себе підготовленими до практичної інноваційної діяльності?	16,5	29,7	32,4	14,9	6,5

З наведеної таблиці видно, що більшість вчителів (63,7%) однозначно вважають за необхідне введення інноваційних технологій в процес викладання фізичної культури в школі. При цьому значна частина опитаних сумнівається в достатності рівня своєї підготовленості до впровадження інновацій в цілісний педагогічний процес. Таким чином, зіставлення отриманих відповідей дозволяє припустити, що вчителі фізичної культури не зовсім задоволені своєю підготовкою до впровадження інновацій, а величина бажання впроваджувати інноваційні технології у власну практику прямо пропорційна рівню спеціальної підготовленості.

Для того щоб перевірити вищевказану припущення, ми звернулися до аналізу індексу задоволеності рівнем підготовленості до практичної інноваційної діяльності. Ми припустили, що бажання впроваджувати інноваційні технології у власну практику прямо пропорційно залежить від рівня відповідної підготовленості. Для перевірки цієї гіпотези вчителям фізичної культури ставилося запитання: «Чи задоволені Ви рівнем вузівської підготовки до інноваційної діяльності в школі?».

Основна маса вчителів в ході бесіди оцінювала необхідність інновацій в сфері фізичної культури позитивно, відзначаючи потреба в цілеспрямованому і систематичному їх вивченні. Однак, мотиви включення інновацій у власну діяльність вказувалися різні. На запитання «Яку мету переслідують вчителі,

впроваджуючи нововведення?» найпоширенішими виявилися відповіді: «урізноманітнити і поліпшити свою роботу» - 49%; «Підвищити результативність роботи» - 27%. Число практичних працівників фізичної культури, які вказали як спонукальний стимул впровадження інновацій «пошук шляхів вирішення проблем сучасної школи» і «можливість реалізувати свій творчий потенціал», виявилось значно нижче, 14% і 9% відповідно. Також вказувалися мотиви матеріальної зацікавленості і побудови кар'єри. При цьому зазначалося, що якби творча позиція і ініціатива хоча б трохи матеріально стимулювалися, то результат не змусив би себе довго чекати.

Проведений вище аналіз відноситься до професійної діяльності діючих вчителів фізичної культури. Рівень їх готовності до інноваційної діяльності є наслідком як індивідуально-типологічних властивостей, так і, в значній мірі, особливостями вузівської підготовки. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне вивчити ступінь реальної готовності до практичної інноваційної діяльності студентів старших курсів факультету фізичної культури. Для цього вважаємо за необхідне рішення наступних завдань даного дослідження:

- аналіз програмних документів, що регламентують зміст і технології діяльності сучасного вчителя фізичної культури;
- виявлення динаміки рівня сформованості готовності студентів факультету фізичної культури до застосування інноваційних технологій;
- дослідження етапів побудови програми цілеспрямованого формування практичної готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі.

Почавши вивчення програмних документів, ми звернулися до Державного освітнього стандарту вищої професійної освіти. Слід зазначити, що велика увага в цьому документі приділяється освоєнню студентами інноваційних процесів в школі. У розділі про вимоги до знань і вмінь психолого-педагогічного циклу вказується на необхідність оволодіння

системою знань в області інноваційних технологій і сказано, що студент повинен:

- вміти організовувати освітній процес в різних соціокультурних умовах;
- володіти вміннями проектувати, реалізовувати, оцінювати та координувати освітній процес;
- володіти основами розробки навчально-програмної документації та вміти використовувати їх для формування змісту навчання і виховання;
- вміти аналізувати зміст експертних програм і підручників, вносити зміни до змісту досліджуваного матеріалу, підбирати і розробляти додатковий матеріал, орієнтуючись на вимоги часу.

Для того, щоб отримати ясну картину підготовки студентів до інноваційної діяльності в школі, слід звернутися до реальної практики навчання у ЗВО. Аналіз навчальних планів програм показує, що в даний час вищі навчальні заклади не ведуть цілеспрямованої підготовки фахівців для роботи в інноваційному режимі. Вивчення інноваційних технологій носить епізодичний характер і не дає студентам системних знань про педагогічні новації.

Зміст освіти в ЗВО, зокрема на факультеті фізичної культури, закладає основи педагогічної, психологічної, фізичної та організаційно-методичної підготовки студентів для професійної діяльності в школі. Однак, досить незначна частка передбаченого матеріалу безпосередньо спрямована на формування практичної готовності до застосування інноваційних технологій.

Як показують наші дослідження, сучасна ситуація, в якій відбувається підготовка вчителів майбутнього, характеризується рядом умов: гуманізація системи освіти; зростаюча роль творчого потенціалу у педагогічній діяльності; підвищення пріоритету особистості учня; необхідність удосконалення підготовки майбутнього вчителя до роботи в оновленій школі, зі зміненим змістом освіти. В наслідок цього, перед вищим навчальним закладом постають такі завдання, що вимагають негайного вирішення: формування готовності працювати в оновленій школі, маючи глибоку переконаність у необхідності

перетворень; теоретичне знання інноваційних технологій; вміння застосовувати на практиці апробовані і моделювати нові методики, за допомогою творчої активності. У той же час, провівши аналіз навчальної літератури, ми прийшли до висновку, що вона тільки знайомить студентів з сутністю поняття «інноваційні педагогічні технології», не даючи при цьому аналізу засвоєння і механізму практичного застосування в умовах реального навчально-виховного процесу.

Термін «інноваційні технології» з'явився тільки в навчальних виданнях останніх п'яти-семи років випуску. У навчальному посібнику П.І.Підкасистого [100], поряд з визначенням, дається характеристика специфічних рис технологій особистісно-орієнтованого навчання без механізму їх практичного застосування. У підручнику І.П.Подласого висвітлюється тільки технологія функціонування окремих технологій виховання [103]. У навчальному посібнику для педагогічних ЗВО підвищення кваліфікації Г.К.Селевко докладно розглядається походження і сутність педагогічних технологій, їх класифікація, основні параметри, але фрагментарно описується методика практичного застосування [126]. Все це говорить про недостатність методологічної та методичної інформації про педагогічні інновації.

Змістовний аспект підготовки студентів факультету фізичної культури з формування практичної готовності до інноваційної діяльності в школі не знаходять відображення в планах і програмах, що підтверджено на аналітико-пошуковому етапі нашого дослідження. Прагнучи убрати цю прогалину, ми приступили до методичної розробки технології формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі. Для того, щоб визначити зміст, основні напрямки, методи дослідження, нами був підготовлений і проведений констатуючий експеримент по визначенню мотивів, бажань, обсягу знань і практичної готовності до інноваційної діяльності в школі.

Після аналізу програмних документів, на наступному етапі роботи нами виявлявся рівень сформованості готовності студентів факультету фізичної

культури до інноваційної діяльності в школі. Для здійснення поставленої мети були розроблені наступні завдання даного етапу експерименту, що констатує:

- виявити особистісне ставлення студентів до феномену «інновації»;
- визначити характер і обсяг знань інноваційних технологій в професійної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури;
- виявити рівні сформованості практичної готовності до інноваційної діяльності в школі, за допомогою розробленої нами методики.

Для вирішення завдань даного етапу були використані наступні методи дослідження: спостереження, анкетування, тестування. Це дозволило нам отримати великий матеріал про характер досліджуваної проблеми і реальному її стані на поточний момент.

Перш за все, нами вивчалася мотиваційна сфера і ступінь задоволеності майбутньою професією у студентів старших курсів (4-5 курс) факультету фізичної культури. На основі проведеного анкетування було визначено основні мотиви застосування інноваційних технологій у майбутній роботі. Обробка результатів дозволяє виявити ієрархію досліджуваної системи мотивів (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Мотиви застосування інноваційних технологій старшокурсниками
ФФК в майбутній професійній діяльності

	Мотив	%
1.	для поліпшення результатів	54,4
2.	для полегшення роботи	48,1
3.	матеріальна зацікавленість	47,9
4.	можливість самореалізації	40,5
5.	щоб показати свою значимість	35,2
6.	не маю уяви	28,8
7.	через моду	17,0
8.	просування по службовій драбині	15,9
9.	інше	9,4

Таким чином, на останніх курсах факультету фізичної культури у більшості студентів провідним виявився мотив, пов'язаний з поліпшенням результатів і тільки четвертим за рангом виявився мотив, пов'язаний з можливістю самореалізації, пропустивши вперед матеріальну зацікавленість, що є дуже актуальною проблемою на сьогоднішній день. В ході проведених бесід серед висловлювань студентів часто можна було почути, що «творити за такі гроші ніхто не буде ...» або «з порожньою кишенею фантазія не працює ...». У свою чергу, поставивши запитання «Чи розраховуєте Ви після закінчення навчання у вищому навчальному закладі піти працювати за фахом?», Ми отримали дані, наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Намір старшокурсників ФФК працювати за фахом після закінчення
ЗВО, %

Відповіді Курс	Так	Скоріше так, ніж ні	Скоріше ні, ніж так	Ні	Важко відповіст
4 курс	15,0	15,0	32,5	10,0	27,5
5 курс	27,2	21,8	27,2	5,4	18,1

Отримані дані дозволяють зробити висновок про те, що у студентів п'ятого курсу вже більше сформована особистісна позиція щодо обраної професійної діяльності, що не можна сказати про студентів четвертого курсу.

Далі ми з'ясували наскільки притаманне студентам факультету фізичної культури бажання застосовувати інноваційні технології в своїй майбутній професійній діяльності. У процесі анкетування, проведеного на четвертому і п'ятому курсах, нами було поставлено питання «Чи припускаєте Ви застосовувати інноваційні технології в своїй практиці?». Отримані дані наведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Намір старшокурсників ФФК застосовувати інноваційні технології у
майбутній професійній діяльності, %

Відповіді Курс	Так	Скоріше так, ніж ні	Скоріше ні, ніж так	Ні	Важко відповісти
4 курс	23,4	40,8	19,6	8,8	7,4
5 курс	27,7	45,6	12,3	10,7	3,7

Аналіз отриманих даних показав, що більшість студентів старших курсів, мають певні наміри застосовувати інноваційні технології у своїй професійній діяльності (43,8% і 47,6% відповідно). При цьому, значна частина (25,4% і 28,7%) старшокурсників мають тверде переконання в тому, що будуть вести інноваційну діяльність в школі. У деякої частини студентів (9,8% і 11,2%) вже в процесі навчання у вузі сформувалася переконаність в необов'язковості використання інновацій в навчальному процесі.

Характерно наявність тенденції до зростання кількості студентів, які дали однозначні відповіді. Це свідчить про те, що до моменту закінчення навчання у вузі у випускників сформованості чітка позиція щодо застосування інноваційних технологій.

Дослідження змістовного компонента показало, що навіть до кінця навчання у ЗВО значна частина студентів не заглибилися в суть інноваційної діяльності в школі, не орієнтуються в її структуру та функції. Багато студентів не змогли впевнено пояснити за допомогою яких технологій реалізується інноваційна діяльність, навести приклади окремих новаторських методик і прийомів, обґрунтувати їх логічну послідовність і т.п. У той же час, були продемонстровані відмінні та добрі знання традиційних форм і методів навчання, специфіки викладання фізичної культури в школі. Спостерігалися уривчасті знання про педагогічні новації, якими студенти не завжди могли правильно скористатися. Це говорить про недостатній рівень методологічної готовності студентів до практичної інноваційної діяльності в школі.

Рівень сформованості технологічного компонента досліджувався нами під час проходження студентами педагогічних практик. Спостереження, особисті бесіди, аналіз результатів в основному підтвердили висновки, зроблені вище. Вирішуючи завдання в обстановці реальної професійної діяльності більшість студентів показало досить високий рівень володіння традиційним методичним арсеналом педагога: логічне побудова частин уроку, організація учнів різними способами, вміння здійснювати поточний контроль і ін. Разом з тим, наші спостереження та відгуки керівників педагогічної практики дозволяють констатувати надмірно стандартний, шаблонний, типовий підхід студентів до виконання своїх обов'язків. Тобто, відзначається достатній ступінь відтворення знань, умінь і навичок, засвоєних репродуктивним способом, за допомогою дій за зразком. Творчий же підхід до реальної педагогічної діяльності, бажання привнести щось нове, неординарне в навчальний процес спостерігається у окремих студентів. Аналізуючи цю ситуацію, ми визнали за необхідне дізнатися думку студентів про особливості їх вузівської підготовки в контексті досліджуваної нами проблеми. У зв'язку з цим їм було поставлено питання: «Як Ви вважаєте, наскільки система вищої освіти підготувала Вас до інноваційної діяльності в школі?». Відповіді респондентів наведені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Думка старшокурсників ФФК щодо їх готовності до інноваційної діяльності в школі, %

Відповіді Курс	Так	Скоріше так, ніж ні	Скоріше ні, ніж так	Ні	Важко відповіс
4 курс	13,8	31,4	39,7	8,0	7,1
5 курс	8,1	24,9	45,4	18,1	3,5

Вивчення відповідей студентів показало, що більшість старшокурсників (39,7% - 4 курс, 45,4% - 5 курс) оцінюють свою підготовленість до інноваційної діяльності в школі як недостатню, що помітно перевершує кількість респондентів, які дали відповідь «достатньо» (31,4% і 24,9%

відповідно). Вертикальне порівняння виявляє, на наш погляд, дуже характерну тенденцію. Так, кількість студентів, які вважають себе повністю підготовленими до інноваційної діяльності в школі, знижується з 13,8% до 8,1%, і навпаки, кількість студентів, які відчують повну невідповідність, збільшується з 8,0% до 18,1%. Швидше за все це пояснюється тим, що студенти п'ятого курсу мають більший досвід педагогічної діяльності, ніж студенти четвертого курсу, що дозволяє їм більш виважено і компетентно оцінювати себе. Таким чином, дослідження самооцінки старшокурсників ФФК рівня технологічної готовності до інноваційної діяльності в школі виявило його недостатність.

Для вивчення рівня розвитку рефлексивної позиції було проведено анкетування. Зокрема з'ясовувалося наскільки студенти можуть аналізувати скоєні дії, оцінювати себе незалежно, «з боку», як іншу людину. Важливість рефлексивного компонента полягає в тому, що вміння правильно самооцінку педагогічної діяльності необхідно для об'єктивного контролю кінцевого результату. Залежно від того який отриманий результат здійснюється корекція вихідного мотиваційного компонента готовності, збагачується багаж знань про об'єкт перетворень і вносяться зміни в технологію діяльності. В результаті змінюється і результат діяльності, підвищується ступінь його відповідності ідеальному образу. У зв'язку з цим старшокурсників ФФК ставилося запитання: «Наскільки часто Ви аналізуєте свою діяльність, робите висновки і, на основі проведеного аналізу, коригуєте свої дії?». Розподіл відповідей відображено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Частота рефлексивних дій старшокурсників ФФК, %

Відповіді Курс	Завжди	Часто	Іноді	Ніколи	Важко відповісти
4 курс	6,8	28,0	42,7	18,0	4,5
5 курс	19,1	35,4	37,2	5,8	2,5

Аналіз наведених даних показує, що більшість студентів як на четвертому (42,7%), так і на п'ятому (37,2%) курсах лише іноді вдаються до самооцінки своєї діяльності. Разом з тим, досить високий відсоток студентів, які дали відповідь «часто» (4 курс - 28,0%, 5 курс - 35,4%). Але, найбільш характерно, наявність тенденції, аналогічної виявленої при вивченні технологічного компонента готовності до інноваційної діяльності. Йдеться про позитивну динаміку в розвитку досліджуваної властивості. Наприклад, кількість студентів, завжди формують позицію рефлексії збільшилася з 6,8% на четвертому курсі до 19,1% на п'ятому курсі. Більш докладне з'ясування причин виявленої закономірності показало, що в основі цього явища лежить плановірно зростання рівня готовності до професійної діяльності, невеликий, але самостійно накопичений досвід роботи в обстановці реальної взаємодії з учнями і, пов'язане з процесом дорослішання особистості, підвищення відповідальності за вчинені дії. У результаті проведеного аналізу, ми прийшли до висновку про те, що, незважаючи на зростаючий від курсу до курсу рівень сформованості рефлексивної позиції студентів, він все таки недостатній для успішного впровадження інновацій в навчальний процес школи.

Таким чином, до проведеного аналізу сформованості структурних компонентів готовності до інноваційної діяльності в школі, вважаємо за доцільне відобразити в даній роботі деякі підсумки анкетування, опосередковано відображають ступінь прояву показників досліджуваної готовності (таблиця 2.8).

Вивчення ступеня прояву різних показників готовності до інноваційної діяльності в школі показало добре знання студентами специфіки педагогічної діяльності вчителя фізичної культури (57,8% - вище середнього). Крім того, відзначається високий рівень показників, пов'язаних з усвідомленням необхідності застосування інноваційних технологій як засобу саморозвитку і професійного зростання

Таблиця 2.8

Ступінь прояву показників готовності старшокурсників ФФК до
інноваційної діяльності в школі

Показники готовності	Висока	Вище середнього	Середня	Ниже середнього	Низька
Розуміння сутності інноваційної діяльності	2,4	9,4	18,7	6,3	63,2
Знання специфіки педагогічної діяльності вчителя фізкультури	21,7	57,8	12,3	4,4	3,8
Знання основних напрямків інновацій в сучасній школі	7,3	5,6	15,0	54,7	17,4
Особистісна значимість інноваційної діяльності як способу оволодіння професійним	6,7	14,2	27,6	19,4	32,1
Інтерес до вивчення педагогічної теорії і практики	11,3	15,4	30,3	25,2	17,8
Прагнення до творчого вирішення педагогічних завдань	17,7	15,1	36,8	24,1	6,3
Самооцінка можливостей впровадження інноваційних технологій в практику	5,1	10,3	9,8	56,4	18,4
Уміння формулювати цілі, завдання і способи впровадження інновацій в навчальний процес	4,8	9,4	9,9	13,2	62,7
Оцінка необхідності професійної підготовки до інноваційної діяльності у ВНЗ	27,7	33,7	15,8	13,9	8,9
Ставлення до інноваційної діяльності як необхідного елементу гуманістичної спрямованості педагогічної діяльності	29,8	31,6	14,4	17,4	6,8
Наявність потреби в розвитку і саморозвитку	21,4	25,2	35,8	11,6	6,0
М	14,2	20,7	20,6	22,4	22,1
$\pm\sigma$	8,6	16,5	8,5	16,4	18,7

Вельми показово, на наш погляд, те, що студенти високо оцінюють (27,7% - високий ступінь, 33,7% - вище середнього) доцільність наявності в змісті їх професійної підготовки спеціальних знань в області інноваційної діяльності. Разом з тим, спостерігається низький рівень розуміння сутності

інновацій (63,2% – низький ступінь) і вміння формулювати цілі, завдання і способи впровадження нововведень (62,7% – низький ступінь). Все це говорить про недостатньо високої особистісної значимості інноваційної діяльності як способу оволодіння професійним поведінкою, що й відображено у відповідному рядку таблиці (32,1% - низький ступінь).

Таким чином, аналіз результатів констатуючого експерименту дає підставу для наступних висновків:

- більшість вчителів фізичної культури усвідомлює необхідність впровадження інновацій в навчальний процес школи і, з різним ступенем успішності, реалізує своє прагнення. При цьому педагоги, як правило, відчують значні труднощі, що пояснюється ними відсутністю цілеспрямованої професійної підготовки в області інноваційної діяльності;
- значна частина старшокурсників ФФК, проходячи педагогічні практики в обстановці реальної педагогічної діяльності, показує досить високий рівень володіння традиційною технологією викладання. Однак, прояви творчої активності, спроби внести новизну, оригінальність в навчальний процес носять епізодичний характер;
- переважна маса студентів має певний намір застосовувати інноваційні технології в майбутній професійній діяльності. При цьому в їх самооцінці рівня готовності до використання інновацій переважає невисока ступінь. Респонденти вважають, що тема вузівської підготовки недостатньо орієнтує своїх випускників в сфері педагогічної інноватики.

Отже, виходячи з сформульованих висновків, можна констатувати необхідність корекції існуючої системи підготовки вчителів фізичної культури з точки зору підвищення їх компетентності в області інноваційної діяльності в школі.

2.2. Способи формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі

В ході дослідження нами виявлено переважання стихійності і нестійкості в процесі формування готовності студентів до інноваційної діяльності в школі, що допускає високу ймовірність несприятливих наслідків в майбутній роботі за професією. Опинаячись в реальних умовах педагогічної діяльності випускники відчують певні труднощі при розробці та впровадженні інноваційних технологій і в період адаптації до умов школи працюють за шаблоном. Таким чином, постає завдання розробки системи заходів, що сприяють формуванню готовності майбутніх вчителів фізичної культури до застосування інновацій на практиці, що допомагає зробити цей процес більш цілеспрямованим, організованим і результативним.

На основі вивчення теоретичних передумов, виходячи з аналізу передового педагогічного досвіду та результатів констатуючого експерименту було прийнято рішення про необхідність розробки технології формування готовності студентів факультету фізичної культури до інноваційної діяльності в школі, орієнтованої на саморозвиток і професійне становлення особистості майбутнього вчителя. Суть процесу розробки полягала:

У виділенні етапів освоєння впроваджуваної програми дій; постановці цілей і завдань, що відповідають кожному етапу; визначенні сукупності засобів, методів і умов досягнення поставлених цілей; створення системи критеріїв, що дозволяють судити про оптимальність досягнутих результатів.

Кінцевою метою функціонування експериментального нововведення передбачалося максимально можливе, в реальних умовах ЗВО, розвиток у студентів готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Безпосередньою розробці передувало:

- відбір психолого-педагогічних теорій і концепцій, які виступають в якості методологічних основ побудови експериментальної технології;
- розробку організаційно-методичних аспектів, що сприяють оптимальному побудові програми підготовки студентів до інноваційної практики в школі;

- виявлення психолого-педагогічних умов і засобів, що дозволяють ефективно здійснювати експериментальну роботу.

При побудові експериментальної технології, спрямованої на формування практичної готовності до застосування інновацій в навчальному процесі, вихідними для нас були такі методологічні, психолого-педагогічні теорії та концепції:

- концепція особистісно-орієнтованого навчання, заснована на гуманістичному типі відносин учасників педагогічного процесу, їх взаємодії (А.А.Вербицький, Е.В.Бондаревська, І.А.Колеснікова, М.В.Кларін і ін.);

- концепція розвиваючого навчання (Л. А.Н.Леонтьєв, СЛ.Рубенштейн, Д. Б. Ельконін, В. В. Давидов, Л. В. Занков та ін.), Згідно з якою педагогічні впливи випереджають, стимулюють , направляють і прискорюють розвиток спадкових даних особистості, а учень виступає повноцінним суб'єктом діяльності;

- теорія інтеріоризації (Б.Г.Ананьєв, Л.С.Виготський, А.Н.Леонтьєв), передбачає поетапний перехід «матеріальної» (зовнішньої) діяльності у внутрішній розумовий план;

- теорія навчальної діяльності (Е.Б.Ельконін, В. В. Давидов, А. К. Маркова та ін.), Згідно з якою головним компонентом розумового розвитку є зміст навчання і специфіка теоретичного підходу до нього;

- теорія поетапного формування розумових дій (П. Я. Гальперін, Н. Ф. Тализіна), що дозволяє не спостерігати і констатувати формування дії, а будувати його, створюючи необхідні умови;

- концепція контекстного навчання (А.А.Вербицький), що задає систему переходів від навчальної діяльності до професійної;

- концепція проблемного навчання (Е.Н.Ільїна, В. Ф. Шаталов, Н.А.Зайцев і ін.), Це така організація навчальних занять, яка передбачає створення під керівництвом учителя проблемних ситуацій і активну самотійну діяльність учнів по їх вирішенню, в результаті чого і відбувається

творче оволодіння професійними знаннями, навичками, вміннями і розвиток розумових здібностей.

Розроблена технологія повинна забезпечувати успішне формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності в школі і, в ході реалізації, покликана вирішувати такі завдання:

- давати вичерпні знання про інноваційної педагогічної діяльності;
- розвивати у майбутніх вчителів особистісні якості, необхідні для здійснення інноваційної діяльності в школі;
- давати необхідні знання і формувати практичні вміння для моделювання і творчого застосування нововведень;
- формувати практичну готовність до інноваційної діяльності в інноваційній та класичній школах.

Теоретична розробка технології, як засобу формування інноваційного мислення студентів і її ефективне функціонування передбачає врахування деяких психолого-педагогічних умов:

- проведення всієї досвід роботи в умовах реального навчання в вузі, за допомогою органічного включення процесу освоєння педагогічних інновацій в вузівський навчальний процес;
- побудова викладання як системи проблемних завдань, що моделюють реальну педагогічну діяльність вчителя в рамках спецкурсу;
- включення в зміст педагогічних практик системи поетапно складніших завдань, що визначаються цілями кожного етапу і рівнем становлення готовності, спрямованих на освоєння інноваційних технологій;
- організація самостійної роботи студентів з освоєння педагогічних інновацій;
- проведення контрольних зрізів, що визначають рівень практичної готовності студентів факультету фізичної культури до інноваційної діяльності в школі, в формах, актуальних для майбутньої професійної діяльності.

В останні роки в навчальні плани ЗВО включається курс ознайомлення з педагогічними інноваційними технологіями. Обсяг спеціально відведеного

часу (18-24 години) в кращому випадку дозволяє лише частково ознайомити студентів з інноваційними методиками, залишаючи без уваги багато аспектів, що входять в це широке поняття. В ході дослідження з'ясувалося, що студентам потрібно відводити більше годин на проходження педагогічної практики, в ході якої вони більш ефективно могли б вирішувати проблему готовності до застосування інновацій. Разом з тим важливо відзначити, що даний курс не заперечується, він необхідний в процесі підготовки майбутніх вчителів.

Наукові дослідження проблем інноватики в останні роки містять розроблені авторські спецкурси: «Основи інноваційної педагогіки» (В.А.Сластьонін, Л.С.Подимова); «Інноваційні школи і технології навчання» (З.Р.Сафіна); «Педагогічна позиція фахівця з фізичної культури в УЗНТ» (Е.В.Катріч) і ін. Розділи представлених спецкурсів по формування готовності до інноваційної діяльності в школі орієнтовані на розкриття провідних понять інноваційної педагогіки, вивчення альтернативного освіти, ознайомлення з різними типами нетрадиційних навчальних закладів, з їх організаційною структурою, цільовими установками і змістом навчального процесу. Особливу увагу авторами приділяється формуванню творчого мислення у студентів, аналітичних і практичних умінь застосування інноваційних технологій, а також знайомству з механізмом розробки та освоєння нововведення.

Найважливішим завданням спецкурсу з інноваційної педагогіки є формування готовності до прийняття нового, розвиток сприйнятливості до педагогічних нововведень, вивчення психологічних закономірностей творчої діяльності, механізму пошуку вибору рішення педагогічних завдань в умовах особистісно-орієнтованого навчання. У зв'язку з цим В.А.Сластьонін зазначає: «Стрижнем програми є принцип творчої самореалізації особистості, коли суб'єкт в актах своєї творчої самодіяльності не тільки виявляється і проявляється, але і створюється і визначається» [135, с. 210]. Виходячи з вищевикладених положень, в рамках створення експериментальної технології, був розроблений спецкурс «Інноваційна діяльність в школі» (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9

Тематика занять і навчальне навантаження (в академічних годинах)
спецкурсу «Інноваційна діяльність в школі»

	Теми занять	лк	пз
1	Теоретичні основи інноваційної діяльності в школі	4	4
2	Сутність і функції інноваційної діяльності	4	4
3	Структура інноваційної діяльності	2	4
4	Інноваційні навчальні заклади	4	6
5	Інноваційні технології освіти і виховання	4	4
6	Специфіка інноваційної діяльності в галузі фізичної культури	2	4
7	Типологія вчителів по відношенню до педагогічних нововведень	2	2
8	Технологія розробки та впровадження педагогічних інновацій	6	10
9	Валеологічний компонент діяльності вчителя фізичної культури	2	4
10	Рефлексія в інноваційній діяльності	4	4
Всього		34	46
		80	

1. Теоретичні основи інноваційної діяльності в школі.

Історія виникнення інноваційної педагогіки. Сучасна філософія освіти. Зміна парадигми освіти. Предмет і область дослідження педагогічної інноватики. Провідні вчені, які досліджували проблеми педагогічних інновацій. Вчителі-новатори. Педагогічні нововведення в сучасній школі України і за кордоном. Інноваційна діяльність як педагогічна система.

2. Сутність і функції інноваційної діяльності.

Поняття про інновації. Основні цілі і завдання інноваційної діяльності. Педагогічні нововведення і їх класифікація. Етапи «життєвого циклу» нововведень. Функції інноваційної діяльності: регулятивна, орієнтаційна, виконавча і самопізнавальна. Традиції та інновації як діалог культур.

3. Структура інноваційної діяльності.

Інноваційна діяльність як творчий процес. Структура інноваційної діяльності: мотиваційний, інформаційний, технологічний і рефлексивний

компоненти. Визначення і розвиток креативності. Індивідуальний стиль професійної діяльності вчителя. Перешкоди, що зустрічаються при впровадженні інноваційних технологій в практику. Подолання стереотипів.

4. Інноваційні навчальні заклади.

Демократизація, гуманітаризація школи. Виникнення альтернативних навчальних закладів як результат реформи освіти. Обов'язковий державний стандарт освіти. Різні види інноваційних шкіл: гімназії, ліцеї, коледжі, школи-комплекси, приватні школи, школи з профільюючими класами. Авторська школа: школа-лабораторія, школа-клуб, соціально-педагогічний комплекс та ін. Загальні положення, цілі і завдання. Особливості та педагогічні умови організації навчально-виховної роботи. Основні принципи інноваційних шкіл: спрямованість до дитини, гуманітаризація змісту освіти, свобода вибору форм і методів навчання.

5. Інноваційні технології освіти і виховання.

Поняття про педагогічній технології. Різноманіття підходів до нових педагогічних технологій, їх гуманістична спрямованість і розвиваючий характер. Класифікація основних сучасних технологій навчання: контекстне, проблемне, блочне, розвиваюче, ігрове, диференційоване і ін. Тенденція до особистісно-орієнтованого навчання.

6. Специфіка інноваційної діяльності в галузі фізичної культури.

Вплив інновацій в галузі фізичної культури на якість навчального процесу. Здібності, необхідні вчителю фізичної культури для ефективної інноваційної діяльності. Поведінка вчителя фізичної культури в педагогічному спілкуванні. Завдання вчителя фізичної культури у формуванні особистості школяра. Творча індивідуальність вчителя фізичної культури. Нетрадиційні форми організації уроків фізичної культури в школі. Інноваційна школа: альтернативна система оцінки умінь.

7. Типологія вчителів по відношенню до педагогічних нововведень.

Соціологія про природу людини. Типи категорій реалізаторів нововведень. Рівні педагогічної творчості. Роль творчої позиції педагога.

Етапи професійного розвитку: «вчитель» – «вчитель-новатор» – «вчитель-дослідник» – «вчитель-професіонал». Фактори, що впливають на зростання рівня новаторства вчителів (громадський клімат, структура школи, ступінь підготовленості до розробки та впровадження інновацій та ін.). Психологічні бар'єри: когнітивні і регулятивні. Причини їх виникнення та шляхи подолання.

8. Технологія розробки та впровадження педагогічних інновацій.

Науковий експеримент як підструктура інноваційної діяльності. Розробка програми експерименту: постановка проблеми; обґрунтування мети; висування гіпотези; визначення завдань, об'єкта і предмета дослідження. Вибір методів і методик, установка термінів і етапів експерименту. Відстеження результатів: початкова діагностика, фіксування поточних даних, проведення контрольних зрізів. Визначення критеріїв оцінки результатів. Аналіз-порівняння отриманих даних і очікуваних результатів. Внесення коректив.

9. Валеологічний компонент діяльності вчителя фізичної культури.

Спортивна підготовка і фізкультурно-масова робота як складова частина гармонійного розвитку особистості, зміцнення здоров'я дітей. Формування позитивного ставлення до занять фізичною культурою і спортом. Використання різних засобів навчання, в тому числі тренажерів, аудіовізуальних та технічних засобів для реалізації обраного методу проведення занять. Підбір вправ з урахуванням вікових і статевих, морфофункціональних і індивідуальності психологічних особливостей займаються.

10. Рефлексія в інноваційній діяльності.

Сутність самоконтролю і самооцінки, їх значення для успішності інноваційної діяльності в школі. Види самоконтролю: констатуючий, коригувальний. Самоаналіз впровадження інновацій в реальний навчальний процес під час проходження педагогічних практик. Визначення рівня готовності до інноваційної діяльності в школі методом самооцінки.

Згідно системного підходу будь-яка діяльність складається з взаємопов'язаних компонентів, розвиток кожного з яких впливає на загальний рівень сформованості готовності до виконання даної діяльності. Тому розроблений нами спецкурс розрахований на рівний розвиток усіх без винятку структурних компонентів інноваційної діяльності. При цьому ми ставили перед собою завдання відмови від репродуктивного способу освоєння навчального матеріалу, шляхом багаторазового повторення стандартних форм, запропонувавши альтернативну форму проведення занять. Для досягнення поставленої мети, ми визначили систему дослідно-педагогічної роботи, яка включала в себе:

- засвоєння теоретичних знань на лекційних заняттях, організованих на основі діалогу;
- поглиблення отриманих теоретичних знань на семінарських заняттях, шляхом вирішення різноманітних педагогічних завдань;
- відпрацювання умінь шляхом моделювання професійної діяльності під час ділових ігор на практичних заняттях;
- закріплення і вдосконалення сформованих умінь під час проходження навчальної практики.

Аналіз досвіду впровадження курсів з формування готовності до застосування інноваційних технологій показує, що найбільший ефект досягається при їх проведенні на 5 курсі навчання у ЗВО. До цього періоду студенти вже знайомі з принципами та методами системи фізичного виховання; вивчили теорію і методику навчання основним видам фізичних вправ і тренування в обраному виді спорту; засвоїли основні психолого-педагогічні закономірності організації навчально-виховного процесу та масових фізкультурно-оздоровчих занять з опорою на санітарно-гігієнічні основи фізкультурної діяльності, пристрій типових спортивних споруд та нормативні вимоги до їх обладнання; володіють способами і методами визначення рівня фізичної підготовки і засобами збору, аналізу та використання інформації.

Всі знання і вміння, набуті студентами за час навчання, дозволяють їм визначати загальні і конкретні цілі і завдання фізичного виховання з урахуванням індивідуальних відмінностей займаються, адекватно поставленим завданням творчо підбирати і застосовувати на заняттях сучасні методи навчання, аналізувати і коригувати власну професійну діяльність, а також застосовувати техніку організації і проведення науково-дослідницької роботи.

Іншим важливим елементом технології формування готовності до інноваційної діяльності в школі є проходження педагогічної практики в рамках реальних умов професійної діяльності. Сутність педагогічної практики полягає в тому, що студент за відведений період в декілька тижнів під наглядом методиста самостійно здійснює викладання. Практика є один з найбільш ефективних шляхів професійної підготовки майбутніх педагогів. В ході педагогічної практики готовність до застосування інновацій формується на конкретному предметному змісті, що є гарантією апробування засвоєного матеріалу і отримання результатів. В цьому випадку студентам надається можливість закріпити на практичних заняттях знання, вміння і навички, основи яких отримані на заняттях за програмою спецкурсу. У свою чергу методисти і самі студенти мають можливість фіксувати недоліки в оволодінні предметним матеріалом, розкрити недоробки і внести корективи у власну підготовку.

Багатьма дослідниками відзначено, що одним із слабких місць в підготовці студентів факультетів фізичної культури є реалізація отриманих знань на практиці. С.Ю.Балбенко, спостерігаючи за вчителями фізичної культури, прийшов до висновку, що багато хто з них не використовують знання, отримані у вузі і пояснюється це недостатньою зв'язком викладаються навчальних предметів з майбутньою практичною діяльністю [16]. С.М.Вайцеховський зазначає, що викладається матеріал повинен негайно підкріплюватися практичними заняттями. Майбутній педагог уже з другого курсу зобов'язаний стажуватися в групі з двох-трьох чоловік під наглядом

досвідченого фахівця. Ось тоді студент і навчиться ввечері застосовувати знання, які він отримав вранці. Інакше, вони залишаться «мертвим капіталом» [27, с. 62-64].

«Формування умінь у майбутніх вчителів має здійснюватися не як «додаток» до навчального матеріалу, – зазначає Л.Г.Соколова, – а через засвоєння студентами педагогічних і спеціальних дисциплін на протязі всього періоду навчання у ЗВО» [39, с. 56-58]. До такого ж висновку приходить А.Н.Леонтьєв стверджуючи, що навчання потрібно не «відбути», а прожити його, щоб навчання увійшло в життя, щоб воно мало життєвий сенс для того, хто навчається [66, с. 301].

З проведеного аналізу науково-педагогічної літератури видно, що теоретичною основою умінь є знання. Однак одні знання, без уміння використовувати їх на практиці, не можуть визначати педагогічну кваліфікацію. Якість і рівень умінь багато в чому залежить від того, наскільки вони науково обгрунтовані і наскільки вміло вони застосовуються в Реальній педагогічній діяльності. Отже, головною метою формування готовності студентів до майбутньої інноваційної діяльності є поєднання теоретичних знань про інновації в педагогіці з умінням їх практичної реалізації. Використання знань на практиці - складний аналітико-синтетичного процес, який передбачає здатність аналізувати і синтезувати, конкретизувати загальні, абстрактні положення і відволікатися від конкретних даних, вбачати в приватному загальне, пов'язувати в єдину систему знання різного ступеня спільності, переглядати набуті знання відповідно до вимог завдання, переосмислювати один і той же об'єкт і явище під кутом зору різних систем знань. Тільки в процесі застосування знань на практиці можна досить міцно опанувати ними, придбати вміння використовувати їх в різних педагогічних ситуаціях.

Таким чином, формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі виступало як тривалий і багатоплановий процес навчання, в ході якого оволодіння механізмами

застосування інновацій здійснювалося не поверхово, а в певній логічній послідовності. У зв'язку з цим одним з головних завдань створення досліджуваної технології є розробка змісту послідовно змінюють один одного етапів.

Під етапом освоєння педагогічних інновацій ми розуміємо логічно завершений відрізок навчально-виховного процесу, що характеризується чіткими цільовими установками і певним предметним змістом. Крім того, згідно з положеннями теорії навчальної діяльності, кожному рівню знань посилено рішення тільки певного роду педагогічних завдань (Д. Б. Ельконін, В. В. Давидов, Н. В. Кузьміна, Г.С.Сухобська і ін.). По-цьому кожен етап реалізації технології співвідносився з відповідним рівнем сформованості заданого параметра.

Приступаючи до розробки експериментальної технології, ми спиралися на положення про цілісність будь-якої системи педагогічного процесу і єдності її складових: мета - зміст - засоби - результат, кожна з яких виконує свою певну функцію. У зв'язку з цим нам було необхідно:

- розробити етапи експериментальної роботи, що відображають динаміку становлення готовності студентів факультету фізичної культури до застосування інноваційних технологій на практиці;
- визначити цілі, завдання та зміст на кожному етапі формуючого експерименту;
- відібрати знання, що відображають основні характеристики інноваційної діяльності в школі, виступаючі відправною точкою на кожному етапі дослідно-експериментальної роботи;
- розробити систему навчальних завдань, націлених на формування технологічного компонента інноваційної діяльності;
- апробувати отримані вміння на практиці і отримати результати дозволяють судити про рівень практичної готовності.

Розроблена технологія (таблиця 2.10) складається з чотирьох послідовних і спадкоємних етапів, що відображають зміну умов формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності в школі.

1 етап - орієнтовний. Мета - формування загальних уявлень про особистість сучасного вчителя фізичної культури, специфіку його діяльності в сучасних умовах. На першому етапі йшло формування мотиваційної установки на особистісно-орієнтовану концепцію навчання. Ми вважали, що на початковому етапі діяльність буде успішною, якщо спиратися на мотиви вибору професії вчителя фізичної культури, намагалися спрогнозувати умови усвідомлення соціальної та особистісної значущості інноваційної діяльності в обраній професії в ході викладання психолого-педагогічних предметів. В якості основного засобу досягнення мети використовувалося рішення варіативних і творчих завдань. Контроль здійснювався за допомогою анкетування, виявляти характер ставлення студентів до інноваційної діяльності.

2 етап - інформаційний. Мета - теоретичне освоєння інноваційних технологій. Йшов оволодіння спеціальними предметами і теоретичне ознайомлення з сутністю інноваційної діяльності в школі, виявлення психолого-педагогічних умов і особистісних якостей, що сприяють застосуванню нововведень на практиці. Ми вважали, що рівень готовності до інноваційної діяльності залежить від ступеня інформованості про нововведення в галузі фізичної культури. Основний засіб - рішення задач логічного і аналітичного характеру. Форми контролю - анкетування, що виявляє ступінь інформованості студентів про педагогічних нововведення; тестування, що визначає рівень практичної готовності студентів до застосування інновацій.

Таблиця 2.10

Технологія формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в шкалі

Етап	Мета	Завдання	Гіпотеза	Засоби, методи	Форми контролю
Орієнтовний	Формування загальних уявлень про особистість сучасного вчителя ФК.	- вивчити вплив інноваційної діяльності на якість педагогічного процесу; - вивчити мотиви і визначити ступінь готовності до застосування інновацій; - дати аналіз напрямків розвитку інноваційних технологій в сфері фізичної культури; - сформулювати позитивне ставлення до педагогічних інновацій.	На початковому етапі діяльність буде успішною, якщо спиратися на мотиви вибору професії вчителя фізичної культури і ступінь задоволеності перетвореннями в освітній системі.	Рішення варіативних і творчих навчальних завдань, незавершених педагогічних ситуацій, аналіз суті діяльності вчителя фізичної культури, діалог	Спостереження. Бесіда. Анкетування, що виявляє характер ставлення студентів до інноваційної діяльності.
Інформаційний	Теоретичне освоєння інноваційних технологій. побудова	- досліджувати ступінь інформованості студентів про інноваційну діяльність в школі; - співвіднести ступінь інформованості про нововведення з рівнем практичної готовності до їх застосування; - зорієнтувати студентів на знаходження джерел необхідної інформації.	Рівень готовності до інноваційної діяльності залежить від ступеня інформованості про нововведення в галузі фізичної культури.	Рішення задач логічного і аналітичного характеру; організаційно-діяльні і ділові ігри; імітаційно-ігрові методи формування педагогічних умінь і навичок; дискусії;	Анкетування, що виявляє ступінь інформованості студентів про педагогічних нововведення. Тестування, яке визначає рівень практичної готовності студентів до застосування інновацій.
Моделюючий	Побудова теоретичних моделей майбутньої	- сформулювати загальні вміння і навички застосування інноваційних технологій;	Процес формування доцільно здійснювати при включенні студентів	Рішення навчально-моделюють завдань; педагогічна практика; самостійна	План-конспект інноваційного уроку з фізичної культури

	професійної діяльності.	- освоїти механізми побудови моделей інноваційних технологій; - апробувати на практиці набуті вміння; - виявити особистісні якості необхідні для впровадження нововведень.	в реальну діяльність сучасної школи. Опора на особистий досвід сприяє розкриттю творчого потенціалу.	робота з планування, апробації та проведення аналізу впровадження інновацій.	Творчий звіт по педагогічній практиці.
Інтегруючий	Інтеграція отриманих теоретичних знань і практичних навичок.	здійснити контроль формування готовності до інноваційної діяльності; - провести аналіз і в разі необхідності внести корективи в підготовку; - виявити вплив інноваційної діяльності на підвищення якості педагогічного процесу і професійне зростання майбутнього вчителя.	Включення студентів у творчий процес і особистісні досягнення у професійній діяльності дадуть хороші показники готовності до практичного застосування інновації в майбутній професійній діяльності	Рішення рефлексивно-творчих завдань; самодіагностика; складання програми саморозвитку.	Виконання кваліфікаційної роботи, що дозволяє здійснити комплексний контроль рівня сформованості готовності студентів до інноваційної діяльності в школі.

3 етап – моделюючий. Мета – побудова теоретичних моделей майбутньої професійної діяльності. Йшов освоєння механізмів побудови моделей інноваційної діяльності та їх подальша апробація на практиці. Ми вважали, що на даному етапі процес формування доцільно здійснювати при включенні студентів в реальну діяльність сучасної школи, що опора на особистий досвід сприяє розкриттю творчого потенціалу. Основний засіб на даному етапі – рішення навчально-моделюють завдань. Форма контролю – план-конспект інноваційного уроку з фізичної культури, творчий звіт з педагогічної практики.

4 етап – інтегруючий. Мета – інтеграція отриманих теоретичних знань і практичних навичок. Отримані результати аналізувалися, усувалися прогалини і, за допомогою дослідницької діяльності вносилися корективи. Ми вважали, що включення студентів у творчий процес педагогічної діяльності та особистісні досягнення дадуть хороші показники готовності практичного застосування інновацій в майбутній професійній діяльності. Основний засіб – рішення рефлексивно-творчих завдань. Підсумковий контроль здійснювався за допомогою виконання кваліфікаційної роботи, що дозволяє здійснити комплексний контроль рівня сформованості готовності студентів до інноваційної діяльності в школі.

Підводячи підсумок здійсненого етапу роботи правомірно відзначити ряд моментів. По-перше, проведено аналіз програмних документів, що регламентують зміст професійної підготовки майбутніх фахівців. По-друге, вивчена позиція вчителів фізичної культури і ступінь впровадження інноваційних технологій в реальних умовах загальноосвітніх та інноваційних шкіл. По-третє, виявлено рівень сформованості готовності студентів факультету фізичної культури до інноваційної діяльності в школі, що дозволило констатувати низький рівень даного показника і підтвердити висновок про необхідність внесення змін до існуючого навчального процесу. По-четверте, на основі аналізу існуючих в практиці вищої школи шляхів вирішення досліджуваної проблеми розроблено технологію формування

готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі.

Згідно обраної логіці, наступним етапом роботи має стати експериментальне дослідження створеної технології, яка дозволити судити про наявність і величину ефекту від впроваджуваного нововведення.

2.3. Часткова експериментальна перевірка ефективності методики формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі

Експеримент по вивченню ефективності технології формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі проводився на базі Харківської академії фізичної культури. У ньому взяло участь 225 студентів 4 і 5 курсів. При організації дослідження враховувалися наступні вимоги, що пред'являються до проведення педагогічного експерименту:

- експеримент здійснювався в реальних умовах навчально-виховного процесу у ЗВО;
- досвідчена робота була побудована відповідно до логіки послідовного експерименту, тобто експериментальна група порівнювалася сама з собою на різних етапах впровадження технології;
- набори завдань, послідовність і характер їх постановки визначалися цілями кожного етапу освоєння інноваційної діяльності та рівню розвитку педагогічного мислення студентів;
- для отримання найбільш об'єктивних результатів розроблена методика визначення рівня сформованості готовності студентів до інноваційної діяльності в школі;
- контрольні зрізи, що визначають рівень сформованості готовності до інноваційної діяльності, здійснювались в формах, актуальних для майбутньої професійної діяльності.

Відповідно до мети і гіпотезою дослідження була сформульована основна задача експерименту: дослідним шляхом визначити ефективність розробленої технології формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до інноваційної діяльності в школі.

Діагностика готовності до практичної інноваційної діяльності в школі здійснювалася в три етапи:

1. До реалізації розробленої технології (включає в себе констатацію проблем професійної готовності);
2. Під час впровадження програми підготовки до інноваційної діяльності (пов'язаний з оперативною доопрацюванням, переконструювання програми педагогічного експерименту);
3. Після реалізації технології в педагогічному процесі (відбувається зіставлення цілей і отриманих результатів вже реалізованої завдання).

Таким чином, загальна логіка проведеного в рамках нашого дослідження педагогічного експерименту може бути наочно відображена за допомогою рис. 2.1.

Перші виміри були зроблені у всіх студентів до початку впровадження експериментальної технології, що створило рівні умови для всіх учасників і дозволило визначити вихідний рівень їх готовності. В якості критеріїв оцінки ефективності досліджуваної технології виступали такі показники:

- рівень сформованості готовності студентів до інноваційної діяльності в школі, діагностується за методикою, запропонованою автором цієї роботи ;
- процентний коефіцієнт, що дозволяє судити про наявність статистично достовірної різниці між двома процентними числами [76].

Згідно з розробленою технологією, формування у майбутніх вчителів фізичної культури готовності до інноваційної діяльності в школі здійснювалося в кілька етапів.

Рис.2.1. Структура експериментальної роботи по формуванню готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі

На першому (орієнтовному) етапі входження в проблему забезпечувалося через вивчення мотивів вибору професії, створення сприятливого клімату спілкування в групах та стимулювання інтересу до інноваційної діяльності. На даній стадії формуючого експерименту ставилися наступні завдання:

- дати студентам загальні уявлення про професійну діяльність передового вчителя фізичної культури;
- навчити розрізняти традиційні і альтернативні технології педагогічного впливу;
- сформувати позитивне ставлення до особистісно-орієнтованого навчання.

На вирішення поставлених завдань були спрямовані вступні теми розробленого нами спецкурсу. Ефективність формування педагогічного мислення здійснювалася завдяки функціонуванню системи організованої за принципом «суб'єкт-суб'єкт», згідно з яким і викладач, і студент є активними учасниками навчально-виховного процесу, це ситуація двостороннього, взаємного впливу. Організована співпраця всіх задіяних в спілкуванні сторін передбачає відмову від авторитарного диктату і твердження іншого типу відносин, що включають спільний пошук і подальший аналіз результатів.

В ході проведеної роботи змінювалися способи розуміння ситуації і види спілкування, зростала свобода студента у винесенні цілей і способів діяльності. З веденого він перетворювався в рівноправного і ініціативного партнера, що сприяло розвитку індивідуальності, набуття самостійності.

Виходячи з цих положень ми розробляли свій спецкурс на основі діалогу. Під діалогом ми розуміємо переробку навчального матеріалу в систему проблемно-конфліктних питань, що передбачає навмисне загострення позицій, продумування різних варіантів розвитку сюжетних ліній, проектування способів взаємодії учасників дискусії та можливих ролей і умов їх прийняття, гіпотетичне виявлення зон імпровізації. З боку викладача, на даному етапі навчання, студенти отримували інформацію про сутність гуманістичної природи педагогічної діяльності, про професійно значущих особистісних якостях педагога, про завдання вчителя фізичної культури у формуванні особистості учня, про сутність творчого саморозвитку як головну вимогу особистісно-орієнтованої освіти. Провідними знаннями орієнтує етапу освоєння інноваційної діяльності виступали поняття про вплив інновацій в галузі фізичної культури на якість педагогічного процесу і підходи до впливу на особистість вихованця, що тяжіють до авторитарної або гуманістичної педагогіки.

Основними засобами підготовки студентів до інноваційної практичної діяльності на початковому етапі було рішення варіативних завдань, заснованих на виборі найбільш ефективного шляху педагогічного впливу з

числа запропонованих, і творчих завдань, заснованих на конструюванні власного варіанту педагогічного співробітництва. При вирішенні завдань варіативного характеру студентам пропонувалося співвіднести кожен варіант педагогічного впливу до вимог пріоритетною для них педагогіки, вибрати найбільш оптимальний варіант педагогічного впливу і переконливо довести його ефективність.

Творчі завдання будувалися на матеріалі незавершених навчально-виховних ситуацій - це глибоке і детальне дослідження реальної або штучної обстановки, відтвореної для того, щоб виявити її характерні властивості. Студентам пропонувалося викласти своє розуміння педагогічної ситуації, визначити причини конфлікту, запропонувати свій варіант впливу і обґрунтувати його ефективність. Це дозволяє розвивати аналітичне мислення студентів, системний підхід до вирішення проблеми, дозволяє в свою чергу виділити варіанти правильних і помилкових рішень, вибрати критерії знаходження оптимального рішення, вчитися встановлювати професійні контакти і усувати конфлікти.

На орієнтовному етапі нами використовувалося 4 види послідовно ускладнюються педагогічні ситуації:

- ситуація-ілюстрація, в якій навчаються отримують приклади з основних тем курсу на підставі вирішених проблем;
- ситуація-вправа, в якій студенти вправляються у вирішенні неважких завдань, використовуючи метод аналогії;
- ситуація-проблема, в якій студентам необхідно було знайти причину виникнення описаної ситуації, поставити і вирішити проблему;
- ситуація-оцінка, в якій студенти дають оцінку ухваленим рішенням.

Крім того, спільно зі студентами складався «портрет ідеального вчителя фізичної культури». Потім, використовуючи різні методи, виявлявся рівень сформованості власних професійних якостей студентів і, віднісши отриману характеристику з «портретом ідеального вчителя», виявлялися недоліки у професійній підготовці.

На другому (інформаційному) етапі здійснювалося поглиблене вивчення теоретичних основ інноваційних технологій. Це передбачало вирішення наступних завдань:

- освоїти теоретичний матеріал, що розкриває механізми розробки педагогічних інновацій;
- накопичити матеріал про нові технології навчання в процесі самостійної роботи з науковою літературою;
- систематизувати знання студентів про сутнісні характеристики педагогічних інновацій.

Поставлені завдання вирішувалися в ході лекційних і практичних заняттях, на яких розкривалося цілісне уявлення про сутність педагогічних нововведень, про способи їх освоєння і шляхи збору інформації. Провідними знаннями цього етапу виступали поняття про нові технології навчання і виховання, основний ухил робився на розгляд їх на різних рівнях спілкування.

В ході лекційних занять висвітлювалися і аналізувалися основні педагогічні технології, які можуть забезпечити особистісний розвиток учнів, розвиток їх пізнавальної активності, творчої самостійності, здібностей та інтересів. До таких ми віднесли:

- контекстне навчання – сутність якого полягає в моделюванні предметного і соціального змісту майбутньої професійної діяльності в умовах організації активності учнів;
- проблемне навчання – послідовне і цілеспрямоване висунення перед учнями пізнавальних завдань, дозволяючи які студенти активно засвоюють знання, розвиваючи пізнавальну активність і творчу самостійність;
- блокове навчання – це глибоке вивчення предметів за рахунок об'єднання знань в блоки і створення максимально близькою до природних психологічним особливостям людського сприйняття структури навчального процесу;

- розвивальне навчання – здійснюється за рахунок залучення учнів до різних видів діяльності і орієнтації всього навчального процесу на розвиток потенційних можливостей учнів і їх реалізацію в практичній діяльності;

- ігрове навчання – забезпечує особистісно-діяльнісний характер засвоєння знань, умінь і навичок за допомогою самостійної пізнавальної діяльності, спрямованої на творчий пошук, обробку, засвоєння навчальної інформації;

- диференційоване навчання – це засвоєння програмного матеріалу на різних планованих рівнях при створенні оптимальних умов для виявлення задатків, розвитку інтересів і здібностей.

Разом з тим, ми не відмовлялися від традиційних, добре зарекомендували себе методів і форм навчання, які вирішують широкий клас дидактичних завдань. Виконуючи систему завдань в ході практичних занять, студенти намагалися знайти баланс між різними педагогічними технологіями за рахунок творчого проектування освітнього процесу. З цією метою широко використовувалися організаційно-діяльні і ділові ігри.

Під грою ми припускали систему контекстно-ігрових ситуацій, в яких були б затребувані особистісні якості студентів. Гра цінна в дидактичному відношенні саме своєю імпровізацією, особливим творчим станом особистості, це свого роду «спосіб генерування подій», при цьому студенти відпрацьовували навички продуктивного мислення, розвивали здатність вирішувати нові проблеми.

Організація і проведення гри здійснювалися за наступною схемою: орієнтація (подання досліджуваної теми і ігрових правил) – підготовка до проведення (створення проблемної ситуації, визначення завдань та ігрових ролей) – проведення гри (організація ігрових дій) – обговорення (характеризується хід подій, дії учасників, що виникли труднощі). В ході проведення ігор створювалася атмосфера доброзичливості, в якій студенти могли максимально проявити ініціативу і в той же час, дозволяючи навчальні проблеми, отримати нові знання, поглибити і розширити вже наявні уявлення.

Ігрові методи дозволяють позбутися від стереотипів і шаблонів, що особливо важливо для розвитку готовності до інноваційної діяльності в школі. На перших заняттях нами проводилися ігри-вправи, спрямовані на розвиток уваги, спостережливості і фантазії. Для отримання найкращого результату всі завдання виконувалися колективно або при розподілі на невеликі групи, щоб створити невимушену обстановку і зняти відчуття страху перед аудиторією. На наступних заняттях давалися більш складні завдання, що вимагають індивідуального вибору дій в запропонованій ситуації і їх обґрунтування. При цьому обговорення проходило колективно, в ході якого пропонувалося нові методи вирішення проблеми. Учасники гри бачили кілька варіантів поведінки вчителя в складних педагогічних ситуаціях, мали можливість порівняти своє рішення з іншими і вибрати оптимально обґрунтований варіант.

На третьому (моделюючому) етапі експерименту нами ставилися і вирішувалися такі завдання:

- відпрацювати навички виявлення і осмислення нових педагогічних технологій;
- сформувати навички моделювання педагогічних інновацій;
- апробувати механізми застосування інновацій в ході навчальної практики.

В ході лекційних занять систематизувалися знання студентів про види і критерії оцінки педагогічного досвіду, розкривалися особливості педагогічних технологій вчителів-новаторів. У практичній частині спецкурсу студентам давалося опис різних авторських технологій, відпрацьовувалися алгоритми приписи, визначалися механізми їх освоєння, а також вирішувалися навчально-моделюють завдання, які відтворюють педагогічні ситуації реального навчального процесу в школі. Таким чином відбувався перехід навчальної діяльності в навчально-творчу за рахунок використання резервних можливостей студентів.

При вирішенні навчально-моделюють завдань студенти орієнтувалися на наступний алгоритм дій:

- проаналізувати даний матеріал, визначаючи його характер;
- співвіднести характер матеріалу з запропонованими умовами;
- вибрати оптимальну для даних умов педагогічну технологію;
- викласти матеріал з позиції обраної технології та аргументувати його.

Застосовувані завдання були спрямовані на відпрацювання практичних дій з впровадження інноваційних технологій. Студенти вчилися моделювати свої дії, орієнтуючись на учнів різних вікових груп, різних рівнів фізичної підготовленості, різного ступеня вихованості.

Для досягнення найкращого результату нами використовувалися різні типи моделюючих завдань:

- адаптивні, в яких в якості основи використовується відомий спосіб вирішення завдання, адаптований до умов нової конкретної педагогічної ситуації;
- евристичні, які передбачають пошук самостійного, оригінального рішення професійної завдання;
- корективні, що складаються в зміні даного (наприклад, складання альтернативного плану уроку);
- проблемні, полягають в постановці проблеми при вивченні певного класу задач і подальшому пошуку оптимального вирішення виниклої задачі.

Головним завданням при моделюванні педагогічної праці, було створення умов, при яких студенти на основі отриманих знань вправлялися б в успішному практичному виконанні професійних функцій вчителя. Тому проходження даного етапу підготовки до інноваційної діяльності передбачало організацію педагогічної практики.

Зміст навчальної педагогічної практики передбачало наступні аспекти діяльності студентів:

- прояв самостійності у відборі і плануванні навчального матеріалу з орієнтацією на функціональний стан і підготовленість школярів;
- вибір і апробація педагогічних інновацій, опрацьованих раніше в ході проходження теоретичної частини спецкурсу;

- проведення, поряд з традиційним уроком, нестандартних занять по самотійно розробленим конспекту уроку;
- творче використання навчального матеріалу при підготовці і проведенні уроку;
- часткове виконання функцій класного керівника з управління учнівським колективом при організації позакласної роботи;
- активну участь в роботі шкільних секцій, залучення в проведенні змагань різного рівня;
- проведення психолого-педагогічного дослідження в рамках виконання кваліфікаційної роботи.

В ході навчальної практики студенти, звільнені від аудиторних занять у вузі, протягом двох тижнів були включені в різні види фізкультурно-спортивної та педагогічної діяльності, проводячи аналіз різних параметрів навчально-виховного процесу та особисто беручи участь в його організації.

Основною вимогою, що висуваються до проведення уроку фізичної культури практикантами було, в першу чергу, дотримання передової методикою, вміле поєднання освітньої функції уроку з розвиваючої, забезпечення оптимально високою моторної щільності уроку і інтенсивності виконання вправ, диференційований підхід до учнів з урахуванням фізичного розвитку і фізичної підготовленості, використання наявних посібників. Для цього студентам було необхідно аргументовано відібрати навчальний матеріал, вибрати оптимальну технологію, реалізувати її на практиці і проаналізувати отримані результати.

Підсумковим документом проходження педагогічної практики виступав творчий звіт в якому від студентів потрібно не тільки формально описати власний досвід педагогічної діяльності, а й здійснити його рефлексію, провести критичний аналіз своїх дій, виявити проблемні моменти і зробити пропозиції по способам їх усунення.

На четвертому (інтегруючому) етапі формуючого експерименту вирішувалися такі завдання:

- структурувати теоретичні знання і практичні навички щодо застосування інноваційних технологій навчання;
- застосувати накопичені знання і вміння в ході виконання і захисту кваліфікаційної дослідницької роботи;
- сформувати у випускників стійку потребу в свідомому включенні педагогічних інновацій у власну професійну діяльність.

На рішення намічених рефлексивно-творчих завдань були спрямовані лекційні, самостійні та практичні заняття, що проводяться в рамках спецкурсу «Інноваційна діяльність в школі». Спочатку спецкурс будувався не як сукупність готових знань, які підлягають освоєнню слухачами, а як система освітніх ситуацій, в яких студентам надавалася можливість впливу на підбір навчального матеріалу. Таким чином, програма спецкурсу не визначає жорстко його змісту - воно конструювалося спільними зусиллями викладача і студентів, з огляду на особистісні позиції останніх. Щорічно його тематика коригується з метою відповідності як запитам самих учнів, так і мінливих вимог до сучасного вчителя фізичної культури.

Логічним завершенням програми курсу служило виконання кваліфікаційної роботи, яка представляє собою комплекс завдань, які передбачають при їх виконанні студентами прояв інтегральних знань, умінь і навичок. Суть роботи полягала в самостійній розробці педагогічного нововведення, рекомендацій щодо його впровадження в реальний навчальний процес школи, припущень з приводу виникнення найбільш вірогідних ускладнень і пропозицій щодо способів подолання виникає опору інноваціям.

З огляду на те, що до даного моменту учні були вже досить дорослими людьми і сформованими особистостями, значну увагу було приділено розвитку рефлексивного компонента інноваційної діяльності. Тому серед завдань, що вирішуються в рамках виконання кваліфікаційної роботи, значне місце займала процедура самодіагностики. Виявивши у себе поточний рівень сформованості готовності до інноваційної діяльності в школі, студентам пропонувалося на основі детального аналізу результатів самодіагностування

скласти програму саморозвитку, яка включала б у себе систему заходів, покликаних ліквідувати прогалини і деформації в підготовці майбутніх вчителів фізичної культури. Таким чином, на завершальному етапі впроваджуваної технології, оцінюючи здатність студентів вирішувати рефлексивно-творчі завдання, ми мали можливість здійснювати комплексний контроль рівня сформованості готовності студентів до інноваційної діяльності в школі.

Вивчення ступеня прояву у студентів факультету фізичної культури готовності до інноваційної діяльності утруднено багатогранністю їх прояву. Найчастіше дуже складно класифікувати той чи інший показник по його приналежності до якого-небудь з структурних компонентів інноваційної діяльності. Здійснення більшості дій пов'язано з вчиненням взаємопов'язаного комплексу інтелектуальних і практичних операцій, що входять до складу різних компонентів інноваційної діяльності. Така ситуація закономірна, оскільки саме в цьому найбільш виразно виявляється притаманна інноваційної діяльності системність. Тому з метою оптимізації аналізу результатів дослідження були виділені основні показники готовності студентів до інноваційної діяльності. Ряду досвідчених викладачів було запропоновано виступити в ролі експертів і оцінити ступінь прояву у студентів виділених показників до і після експерименту. Отримані дані відображені в таблиці 2.11.

Для наочності графи таблиці розташовані симетрично щодо центральної вертикальної осі. Це дає можливість візуально, по щільності цифр, оцінити зміни, що відбулися. Досить побіжного погляду, щоб побачити порушення симетрії внесеними таблицею числовими значеннями. Так графа «До експерименту» найбільш інтенсивно заповнена в середній частині, що свідчить про переважання у більшості випробовуваних середнього ступеня прояву діагностованих показників. Разом з тим, вісім показників в графі «Висока» отримали нульову оцінку, а графа «Низька» заповнена повністю. Графа «Після експерименту» також найбільш насичена цифрами в своїй

середній частині. Але, при цьому спостерігається зсув загальної маси цифрових значень в бік графі «Висока».

Таким чином, розпочате дослідження ступеня прояву показників готовності студентів до інноваційної діяльності зафіксувало наявність позитивної динаміки за підсумками експериментальної роботи. Однак, цей висновок зроблений на основі вивчення процентних відносин. Відомо, що подібний метод не дозволяє з максимальною об'єктивністю судити про достовірність змін, що відбулися. На даний момент не можна з упевненістю сказати, що приріст результатів до моменту закінчення експерименту отримано завдяки впровадженню розробленої технології. Для з'ясування цього питання необхідно застосування методів математичної статистики

Таблиця 2.11

Ступінь прояви у студентів ФФК показників готовності до інноваційної діяльності

До експерименту			Показники	Після експерименту		
висока	середня	низька		висока	середня	низька
-	60,9	39,1	А	9,1	76,8	14,1
-	68,9	31,1	Б	-	65,8	34,2
-	64,6	35,4	В	22,2	75,1	2,7
6,5	69,2	24,3	Г	-	79,7	20,3
9,7	70,2	20,1	Д	-	77,3	22,7
11,4	69,6	19,0	Е	-	79,0	21,0
-	85,8	14,2	Ж	19,7	77,0	3,3
-	54,3	45,7	З	16,4	78,0	5,6
-	39,6	60,4	И	28,3	71,7	-
-	48,0	52,0	К	18,0	77,1	4,9
5,1	68,3	26,6	Л	-	71,6	28,4
18,2	72,6	9,2	М	15,5	77,0	7,5
15,0	73,7	11,3	Н	13,3	76,8	9,9
12,9	74,4	12,7	О	4,9	79,9	15,2
-	43,8	56,2	П	25,1	74,9	-

Основні показники готовності до інноваційної діяльності в школі:

А – прагнення до творчим досягненням; Б – допитливість, творчий інтерес; В – незалежність суджень; Г – здатність відмовитися від стереотипів

у педагогічній діяльності; Д – чутливість до проблем педагогічної сфери; Е – здатність до оціночних суджень, критичність; Ж – здатність до самоаналізу; З – володіння методами педагогічного дослідження; І – здатність до створення авторської технології; К – здатність до проведення педагогічного експерименту; Л – здатність до перебудови діяльності; М – здатність до співпраці; Н – працездатність; Пр – рішучість; П – здатність до самоорганізації.

Результати вихідного і підсумкового тестувань, які передбачається піддати математико-статистичної обробки, відображені на рис.2.2.

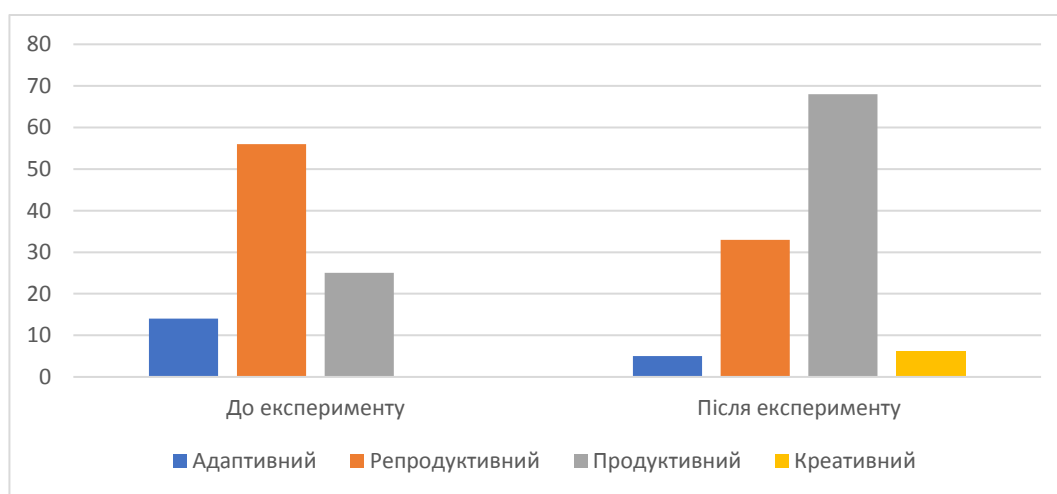

Рис.2.2. Розподіл студентів ФФК за рівнями сформованості готовності до інноваційної діяльності в школі, осіб.

Оскільки в результаті проведених розрахунків дане положення підтвердилося, ми маємо підстави стверджувати ефективність розробленої технології формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі.

Висновки до розділу 2

1. Логічним наслідком проєктування теоретичної моделі на освітню практику є технологія формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності в школі, що включає: орієнтовну, інформаційну, що моделює і інтегруючий етапи, які відображають відповідні їм стадії становлення сформованої готовності; мети, що визначають кількісні та якісні зміни в характері яку здійснюють діяльності; завдання, що конкретизують цільові установки; гіпотези, що позначають проблемне поле експериментального пошуку; практичні засоби, що дозволяють досягати поставлені цілі і завдання; форми контролю, покликані здійснювати діагностику і своєчасну корекцію застосовуваних засобів.

2. Аналіз результатів проведеного дослідження доводить, що розроблена технологія дозволяє достовірно підвищувати рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати теоретичного аналізу проблеми та експериментальної роботи з вивчення ефективності технології формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі, можна констатувати актуальність і затребуваність проведеного дослідження, а також оцінити перспективи подальшої розробки даної теми. Продуктивною виявилася основна концепція дисертації, суть якої полягає в тому, що готовність до інноваційної діяльності може бути сформована тільки в контексті цілісності її основних структурних компонентів: мотиваційного, змістовного, технологічного і рефлексивного.

Проаналізовано сутність і зміст інноваційної діяльності, вивчені психолого-педагогічні передумови формування готовності до інноваційної діяльності, розроблені теоретична модель формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності в школі і відповідна їй технологія. Проведено педагогічний експеримент, що підтвердив ефективність розробленої технології. В ході досягнення мети вирішені поставлені завдання і в основному підтверджена спочатку висунута гіпотеза. Підводячи підсумки, вважаємо, що проведене дослідження свідчить про правомірність винесених на захист положень і їх підтвердження.

Дана робота не може претендувати на повне рішення піднятої проблеми. На наш погляд, існує кілька напрямків її подальшого вивчення. Це дослідження виконано на матеріалі факультету фізичної культури. Тим часом, багато виявлені суперечності характерні для вищої педагогічної школи в цілому. Звичайно, на кожному факультеті є специфічні труднощі, але як раз це і визначає актуальність і перспективу подальших досліджень.

Відомо, що присвоєння нововведень відбувається на індивідуально-особистісному рівні. Це говорить про те, що важливим фактором інноваційної підготовки майбутнього вчителя виступає розвиток його індивідуального стилю професійної діяльності.

Крім того, необхідно визначити міру впливу сформованості різних структурних компонентів інноваційної діяльності на загальний рівень готовності.

Таким чином, проведене наукове дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Теоретико-методологічний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження показав, що, поряд з визнанням важливості розглянутого аспекту професійної діяльності сучасного вчителя, процес підготовки до нього майбутніх вчителів залишається недостатньо ефективним. Це вказує на необхідність пошуку нових шляхів вирішення поставленої проблеми.

2. Адекватним відображенням експериментальної педагогічної системи є її модель, що розуміється як проєкт певної практичної діяльності. Модель готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності в школі є теоретичне відображення стратегії і тактики навчання, що включає в себе: структурні компоненти (мотиваційний, змістовний, технологічний і рефлексивний); функції (регулятивна, орієнтаційна, виконавча і самопізнавальна); критерії діагностування (пізнавальний інтерес і особистісно-значущий сенс інноваційної діяльності, рівень теоретичних знань про інновації, сформованість практичних умінь і навичок інноваційної діяльності, розвиненість рефлексивної позиції); рівні готовності (адаптивний, репродуктивний, продуктивний і креативний).

3. Логічним наслідком проєктування теоретичної моделі на освітню практику є технологія формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності в школі, що включає: орієнтовну, інформаційну, моделюючу і інтегруючий етапи, які відображають відповідні їм стадії становлення формованої готовності; мети, що визначають кількісні та якісні зміни в характері, яка здійснює діяльності; завдання, що конкретизують цільові установки; гіпотези, що позначають проблемне поле експериментального пошуку; практичні засоби, що дозволяють досягати

поставлені цілі і завдання; форми контролю, покликані здійснювати діагностику і своєчасну корекцію застосовуваних засобів.

4. Аналіз результатів проведеного дослідження доводить, що розроблена технологія дозволяє достовірно підвищувати рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності в школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. М. Загальні методи навчання у школі. Київ: Радянська школа, 1991. 374 с.
2. Андерсен Н. Матеріали семінару підготовки інструкторів з аеробіки. Москва: Національна школа аеробіки, 1990. 48 с.
3. Андрущенко В., Олексенко В. Високі педагогічні технології. Вища освіта України. 2007. № 2. С. 70–77.
4. Андрущенко О. А. Концептуальні основи створення єдиного інформаційного поля фізичної культури і спорту України. Вісник Книжкової палати. 2003. № 1. С. 33–36.
5. Антоненко О. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до роботи сучасній загальноосвітній школі. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2006. № 10. С. 79–81.
6. Артемович О. І. Вплив різних видів фізкультурно-спортивних занять на рівень фізичного здоров'я підлітків. Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту школярів і студентів України: IV всеукр. наук. студ. конф.: матеріали (Суми, 22–23 квіт. 2004 р.). Суми: СумДПУ, 2004. С. 178–183.
7. Ахметов Р. Ф., Шаверський В. К. Проблеми й перспективи формування професійної майстерності фахівців фізичної культури засобами інноваційних технологій. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Житомир. 2007. № 34. С. 50–52.
8. Бабешко О., Завадич В. Уроки степ-аеробіки в школі. Фізичне виховання в школі. 2007. № 2. С. 42–45.
9. Базильчук В. Б., Базильчук О. В. Проблема мотивації студентської молоді до фізкультурно-оздоровчої діяльності на дозвіллі. Проблеми сучасної валеології, фізичної культури та реабілітації: VII всеукр. наук.-практ. конф.:

матеріали (Херсон, 26–27 вер. 2013 р.). Херсон: Видавництво ПП Вишемирський В. С., 2013. С. 61–63.

10. Безкоровайна Л. В., Сватъєв А. В. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах. Вісник Запорізького національного університету. Серія: Фізичне виховання та спорт. Запоріжжя. 2009. № 1. С. 107–112.

11. Белікова Н. О. Особливості моделювання готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання. Чернігів. 2011. Вип. 91, Т. 1. С. 54–57.

12. Білокопитова Ж. А. Основи теорії шейпінгу. Київ: Науковий світ, 2000. 32 с.

13. Блохін О. В. Спорт як засіб патріотичного виховання та формування здорового способу життя особистості. Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис. 2012. № 4. С. 59–71.

14. Васьков Ю. В. Сучасні педагогічні інновації на уроках фізичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах. Слобожанський науково-спортивний вісник. Харків. 2010. № 3. С. 142–144.

15. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / упор. Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д. та ін.; за ред. В. Г. Кременя. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. 384 с.

16. Вільчковський Е. С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002: зб. наук. праць до 10-річчя АПН України / редкол.: В. Г. Кремень (гол. ред.). Харків: ОВС, 2002. С. 301–310.

17. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Луганськ, 2006. 44 с.

18. Гаркуша С. В. Характеристика стану здоров'я сучасної молоді в Україні / С. В. Гаркуша. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт. Чернігів. 2013. № 107, Т. 1. С. 92–95.
19. Гауряк О. Д. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічної практики. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Київ. 2011. Вип. 14. С. 184–188.
20. Гауряк О. Д., Киселиця О. М. Формування педагогічної культури майбутніх учителів фізичної культури в процесі фахової підготовки у ВНЗ. Вісник Запорізького національного університету. Серія: Фізичне виховання та спорт. Запоріжжя. 2012. № 2. С. 27–35.
21. Герцик М. С., Вацеба О. М. Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт»: навч. посіб. Львів: Українські технології, 2002. 232 с.
22. Голенкова Ю. В. Психологічний аналіз специфіки праці вчителя фізичної культури. Теорія та методика фізичного виховання. 2008. № 3. С. 6–9.
23. Голінкова Ю. В. Психологічний аналіз специфіки праці вчителя фізичної культури. Теорія та методика фізичного виховання. 2008. № 3. С. 6–9.
24. Гончар Г. І. Особливості та структура професійної діяльності викладача фізичного виховання. Слобожанський науковоспортивний вісник. Харків. 2015. № 2. С. 53–55.
25. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., доп. і виправ. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
26. Грабовецький Б. Є. Основи економічного прогнозування: навч. посіб. Вінниця: Вінницький нац. техн. ун-т, 2004. 162 с.

27. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в Європі й Україні. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. Ялта. 2012. Вип. 2. С. 1–8.

28. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в нових умовах. Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 3, Т. VII. Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Київ: Гнозис, 2011. С. 84–93.

29. Гринченко І. Б. Сучасні напрями впровадження інновацій в професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Педагогічні науки. Житомир. 2012. Вип. 64. С. 103–107.

30. Данилко М. Т. Тенденції розвитку вищої освіти у галузі фізичного виховання і спорту. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2002. № 2–3. С. 49–52.

31. Демінська Л. О. Аксіологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2013. 436 с.

32. Демінська Л. О. Аналіз основних положень аксіологічної науки у філософському та педагогічному аспекті. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання. 2011. № 11. С. 41–44.

33. Денисенко Н. Науково-дослідницька робота студентів педагогічного коледжу як один зі стратегічних напрямів фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2009. № 1. С. 29–32.

34. Денисова Л. В. Гіпермедійне інформаційне середовище навчання як засіб професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2010. 22 с

35. Докучаєва В. В. Інноваційна діяльність у сучасній педагогічній теорії і практиці. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Луганськ. 2010. № 9. С. 181–192.

36. Драгнєв Ю. Професійний шлях майбутнього вчителя фізичної культури у сучасній вищій освіті. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2012. № 2. С. 89–93.

37. Драгнєв Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури у світлі реформування вищої фізкультурної освіти в Україні. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 12. С. 45–47.

38. Драчук А. І. Оптимізація фізичного виховання студентів вищих закладів освіти гуманітарного профілю: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту. Львів, 2001. 20 с.

39. Євтух М. Б. Пріоритети професійної підготовки вчителя в системі університетської освіти. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002: зб. наук. праць до 10-річчя АПН України / редкол.: В. Г. Кремень (гол. ред.). Харків: ОВС, 2002. С. 66–76.

40. Єжова О. О. Формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних закладів: монографія. Суми: МакДен, 2011. 412 с.

41. Ємець О. Вчимося професійного мислення. Фізичне виховання в школі. 2000. № 4. С. 20–22.

42. Ємець О. Й. Використання педагогічних ситуацій в підготовці вчителя фізичної культури. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Чернігів. 2010. № 80. С. 32–34.

43. Жарський Е. Фізичне виховання. Львів, 1939. 120 с.

44. Жигadlo Г. Б. Розвиток методичної підготовки вчителів фізичного виховання у вищих педагогічних навчальних закладах України (1964–1998 рр.): автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2007. 20 с.

45. Забіяко Ю. О., Жданкін А. Є., Валескальн А. О. та ін. До питання щодо професійної підготовки фахівців фізичної культури та спорту. *International scientific journal*. 2015. Vol. 4. P. 37–41.
46. Забокрицька О. І. Моделювання педагогічних ситуацій як засіб професійного становлення майбутніх учителів. *Радянська школа*. 1991. № 3. С. 76–79.
47. Забора А. В. Особливості технології професійної підготовки учителя фізичної культури. *Педагогіка, психологія та медикобіологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2003. № 11. С. 53–58.
48. Забора А. В. Формування знань і навичок майбутніх вчителів фізичної культури в процесі вивчення дисциплін «Теорія і методика фізичного виховання» і «Гімнастика з методикою викладання»: дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту. Харків, 2004. 197 с.
49. Завадич В. М. Уроки ритмічної гімнастики в школі для старшокласників. *Фізичне виховання в школі*. 2005. № 5. С. 32–38.
50. Зайцева Ю. Специфіка діяльності вчителя фізичної культури як організатора фізкультурно-спортивної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах. *Витоки педагогічної майстерності*. Полтава. 2014. Вип. 13. С. 139–144.
51. Захаріна Є. А. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчовиховної роботи: теорія та методика: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2012. 439 с
52. Іванова Л. І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2007. 24 с.
53. Ігнатенко С. О. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 2007. 19 с.

54. Калиниченко І. О. Медичні аспекти організації фізкультурноспортивного руху серед учнівської молоді. Теорія та методика фізичного виховання. 2008. № 3. С. 47–49.

55. Канішевський С. М. Науково-методичні та організаційні основи фізичного удосконалення студентства. Київ: ІЗМН, 1999. 270 с. 150. Карасевич С. А. Активізація процесу фізичного самовдосконалення студентів засобами самостійної роботи. Молодь і ринок. Дрогобич. 2017. № 2. С. 169–173.

56. Карасевич С. А. Змістова характеристика понять «фізичне виховання» та «фізична культура». Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Умань. 2015. Вип. 52. С. 297–306.

57. Карасевич С. А. Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітній школі. Молодь і ринок. Дрогобич. 2016. № 11–12. С. 120–126.

58. Карасевич С. А. Олімпійський рух: концепція П. Кубертена та її розвиток на сучасному етапі. Актуальні соціально-філософські проблеми сучасності: VIII всеукр. студ. конф.: матеріали (Умань, 29 жовт. 2015 р.). Умань: ПП Жовтий О. О., 2016. С. 88–90.

59. Карпюк Р. П. Мотивація студентів вищих технічних навчальних закладів до здоров'язбережувальної діяльності. Наукові записки НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ. 2011. Вип. 91. С. 104–116.

60. Карпюк Р. П. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Вінниця, 2005. 24 с.

61. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: теорія і практика: монографія / за ред. С. О. Сисоевої. Запоріжжя: Вид-во Запорізького нац. ун-ту, 2010. 386 с.

62. Коваленко Ю. О. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання дітей дошкільного віку у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Запоріжжя, 2008. 24 с.

63. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / за ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.

64. Концепція національного виховання. Рідна школа. 1995. № 6. С. 18–25. 184. Концепція педагогічної освіти України. Київ: Либідь, 1991. 28 с. 185. Концепція профільного навчання в старшій школі. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2003. № 24. С. 3–15.

65. Краснобаєва Т., Галайдюк М. Формування мотивації студентів до занять фізичними вправами. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Вінниця. 2013. Вип. 16. С. 41–46.

66. Крячко В. М. Бадмінтон – це цікаво. Фізичне виховання в школі. 2003. № 1. С. 54–55.

67. Кукса В. О. Професійна підготовка фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2002. 18 с.

68. Куртова Г. Ю. Аналіз сучасної системи професійної підготовки вчителів фізичної культури. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Чернігів. 2011. № 83. С. 123–127.

69. Куц О., Третьяков М., Лапичак І. Інтеграція цінностей фізичної культури у професійній підготовці педагога з фізичного виховання (повідомлення третє). Педагогіка, психологія та медикобіологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2003. № 15. С. 119–124.

70. Линенко А. Ф. Готовність майбутніх учителів до педагогічної діяльності. Педагогіка і психологія. 1995. № 1. С. 125–132.

71. Лисяк В. М. Визначення факторів, які сприяють формуванню інтересу до фізичної культури та спорту. Слобожанський науково-спортивний вісник. Харків. 2006. № 9. С. 7–9.

72. Лозенко А. П. Теоретичні засади дидактичної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Гуманізація навчально-виховного процесу. Слов'янськ. 2009. Вип. 47. С. 4–9.

73. Мартиненко В. В. Безперервна підготовка фахівців фізичного виховання і спорту. Наукові праці. Серія: Педагогіка. Миколаїв. 2009. Вип. 99, Т. 112. С. 111–115.

74. Матвієнко О. В. Метод конкретних педагогічних ситуацій. Київ: Українські пропілеї, 2001. 298 с.

75. Мединський С. В. Інноваційний зміст підготовки сучасного фахівця галузі фізичної культури і спорту. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. 2010. Вип. 26. С. 105–111.

76. Наumenко О. І. Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації навчання. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2012. № 5. С. 96–98.

77. Наумчук В. І. Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Тернопіль, 2002. 19 с.

78. Наумчук В. І. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор. Тернопіль: Астон, 2010. 160 с.

79. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя: навч. посіб. Київ: МП Леся, 2013. 160 с.

80. Однолеток Т. В., Лянной М. О. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури як педагогічна проблема. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2009. № 9. С. 107–109.

81. Олефір Г. В. Сутність проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Науковий вісник Донбасу: електрон. наук. фахове

вид. 2011. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_1_18 (дата звернення. 24.08.2017).

82. Омельченко С. О. Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків: монографія. Луганськ: Альма-матер, 2007. 352 с.

83. Омеляненко В., Шандригась В. Комп'ютерна технологія як засіб організації навчальної роботи вчителя фізичної культури. Фізичне виховання в школі. 2005. № 3. С. 48–50.

84. Операйло С. Фізична культура і спорт – реалії і перспективи в умовах розбудови національної освіти. Фізичне виховання в школі. 2004. № 4. С. 8–11.

85. Осадча Т. Ю. Формування професійної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання (на прикладі навчальних програм університетів США): наук.-метод. посіб. Луганськ: Альма-матер, 2006. 130 с.

86. Панасюк І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до застосування тренінгів у навчальному процесі загальноосвітньої школи: дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 2009. 252 с.

87. Панченко Г. Педагогічні аспекти менеджерської підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до проведення спортивномасової та фізкультурно-оздоровчої роботи в сучасних умовах. Наукові записки. Серія. Педагогічні науки. Кіровоград. 2011. Вип. 97. С. 212–216.

88. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту: Указ Президента України від 28.09.2004 р. № 1148 /2004. Дата оновлення: 20.11.2005. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004> (дата звернення: 23.08.2017).

89. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 р. № 3808-XII. Дата оновлення: 01.01.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 24.08.2017).

90. Професійна освіта: словник: навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: Вища школа, 2000. 380 с.

91. Психологія фізичного виховання і спорту: навч. посіб. / авторупор. В. І. Сіткар. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль: ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2011. 300 с.
92. Ротерс Т. Т. Теоретичні засади профільного навчання старшокласників за спортивним напрямком. Фізичне виховання різних груп населення: зб. наук. праць. Донецьк, 2008. С. 12–15.
93. Ротерс Т. Т. Шляхи вдосконалення викладання теорії і методики фізичного виховання у спеціалізованому навчальному закладі. Теорія та методика фізичного виховання. 2007. № 4. С. 16–18.
94. Самсутіна Н. М. Моніторинг сучасного стану формування предметної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі фахової підготовки. Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Бердянськ. 2009. Вип. 4. С. 242–247.
95. Самсутіна Н. М. Професійна компетентність як показник якості фахової освіти майбутнього вчителя фізичної культури. Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Бердянськ. 2008. Вип. 4. С. 207–210.
96. Сватъєв А. В., Безкоровайна Л. В. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах. Вісник Запорізького національного університету. Серія: Педагогічні науки. Запоріжжя. 2009. № 1. С. 107–113.
97. Свірщук Н., Вознюк Т., Драчук А. Спеціальна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної діяльності як пріоритетний напрям сучасної вищої освіти. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2012. № 2. С. 80–85.
98. Свістельник І. Р. Вища фізкультурна освіта: тенденції інформаційного розвитку. Теорія та методика фізичного виховання. 2007. № 4. С. 8–10.

99. Сисоєва С. О. Педагогічні технології творчого розвитку особистості: проблеми і суперечності. Творча особистість у системі неперервної професійної освіти: міжнар. наук. конф.: матеріали (Харків, 16–17 трав. 2000 р.). Харків: ХДПУ, 2000. С. 84–90.